

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 - Problemfelt	3
1.1 Indledning - den generelle medlemsudvikling i LO	3
1.1.1 Unge og fagbevægelsen	4
1.2 Problemformulering	6
1.3 Uddybning af begreber i problemformuleringen.....	7
1.4 Afgrænsning – fagbevægelsen og de unge medlemmer.....	7
1.5 Specialets struktur.....	8
Kapitel 2 - Design og metode	11
2.1 overordnede metode- og designmæssige overvejelser	11
2.2 Kvalitative kontra kvantitative data.....	12
2.3 Generation og alder som analytisk ramme	13
2.4 Data	14
2.5 Metodetriangulering.....	15
2.6 Fokusgruppeinterviews.....	16
2.6.1 Interviewguiden	16
2.6.2 Udvælgelse af interviewpersoner	17
2.7 Specialets intern og ekstern validitet.....	18
Kapitel 3 – Faglig organisering, alder og unge	21
3.1 Den danske model	21
3.2 Demografi og uddannelse	22
3.3 Gent-systemet og oprøret med eksklusivaftalerne.....	23
3.3.1 Gent-systemet	23
3.3.2 Opgør med eksklusivaftalerne	24
3.3.3 Opsamling.....	25
3.4 Motiver for fagforeningsmedlemskab.....	26
3.4.1 Rationalitet og organisering af lønmodtagere.....	26
3.4.2 Sociale normer og organisering af lønmodtagere.....	28
3.4.3 Free-rider problematikken og collective actions.....	29
3.5 Teoretiske perspektiver på alder	31
3.5.1 Alders- og generationsperspektivet.....	32
3.6 Individualisering som samfundstendens.....	35
3.6.1 Individualisering, arbejdsmarkedet og fagbevægelsen	36

Kapitel 4 - Resultater fra eksisterende undersøgelser og forskningsprojekter	39
4.1.1 Udvikling i den faglige organisering	39
4.1.2 Arbejdsliv og politik – Et signalement af lønmodtagerne i det 21. Århundrede.....	40
4.1.3 Lønmodtagerne i tiåret 1992 – 2002. Konstant eller forandret?	41
4.1.4 Hvornår er man ung?	42
4.1.5 Unge holdninger til a-kasser – en kvalitativ analyse	43
Kapitel 5 – Hypoteser og operationalisering af analysestrategi.....	47
5.1 Hypoteser.....	47
5.2 Operationalisering af analysestrategi	49
Kapitel 6 - Medlemssammensætningen i LO 1992 - 2010.....	53
6.1 Udviklingen i arbejdsstyrken og lønmodtagernes alderssammensætning	53
6.2 Medlemsudviklingen i LO.....	55
6.3 Delkonklusion	62
Kapitel 7 – aldersperspektivet og betydningen af livsomstændigheder	65
7.1 LO-medlemmernes livsomstændigheder.....	65
7.1.1 Har livssituationens indflydelse på holdninger til fagbevægelsen?.....	67
7.2 Diskriminantanalyse af livsomstændigheder	69
7.2.1 Diskriminantanalysens øvrige anvendelsesmuligheder	76
7.3 Delkonklusion	77
Kapitel 8 – Generationsperspektivet og individualisering	79
8.1 Er fagforeninger nødvendige?.....	79
8.2 Skal solidariteten udbredes?	82
8.3 Årsagen til medlemskab af fagforening	86
8.4 Delkonklusion	88
Kapitel 9 – De unges kendskab til fagforeninger	91
9.1 Vanskeligt at skelne mellem fagforening og a-kasse.....	91
9.2 Fagforening som forsikring	92
9.2.1 Familie og venners betydning for fagforeningsmedlemskab.....	94
9.3 Delkonklusion	95
Kapitel 10 – Konklusion	97
11 Litteraturliste	100
Bilag A.....	Interviewguide
Bilag B.....	Fokusgruppeinterviews
Bilag C	SPSS output – Diskriminantanalyse

Kapitel 1 - Problemfelt

1.1 Indledning - den generelle medlemsudvikling i LO

De faglige organisationer i Danmark har igennem en årrække haft stadig vanskeligere ved at rekruttere og fastholde medlemmer. Særligt forbundene under LO er udsat for en markant medlemsflugt, og det er specielt de unge, som i stigende grad fravælger de traditionelle faglige organisationer. (Ibsen 2010; Due og Madsen 2010)

Fagbevægelsen har siden slutningen af det 19. århundrede haft en gennemgribende indflydelse på det danske arbejdsmarked og spiller stadig i dag en nøglerolle på det danske arbejdsmarked. Der er tale om organisationer, som i stor udstrækning har haft en positiv afsmittende effekt på både økonomi og samfund (Frege og Kelly, 2004:14). På trods af, at fagbevægelsen i Danmark har medvirket til at udvikle en lang række områder i en positiv retning, er der tale om organisationer, der i høj grad er i krise. Medlemsudviklingen har siden midten af 90'erne været negativ på LO området. Fra 1995 til 2009 er andelen af personer, som er organiseret i en fagforening, faldet fra ca. tre fjerdedele (73 pct.) til omkring to tredjedele (68 pct.). I samme periode er antallet af personer, der ikke er medlem af en a-kasse ligeledes faldet fra 80 pct. til 70 pct. (Due og Madsen 2009: 1; LO 2010:39). Selvom LO's medlemstal igennem en årrække har været faldende, er organisationsgraden fortsat høj i Danmark sammenlignet med de øvrige europæiske lande. På trods af den relativt høje danske organisationsgrad synes det problematisk, at medlemmerne fortsat forlader den etablerede fagbevægelse, taget i betragtning af at reguleringen af arbejdsmarkedet i vid udstrækning bygger på kollektive overenskomster. Når flere medlemmer forlader de overenskomstbærende organisationer, sættes den danske aftalemodel således under pres. Presset på aftalemodellen opstår, hvis de overenskomstbærende organisationer ikke har et tilstrækkeligt medlemstal til at opretholde en konflikt, som kan påvirke produktionen, eller hvis der er tilstrækkelig uorganiseret arbejdskraft, som er villig til at arbejde under forhold, der er ringere end dem overenskomsten fastsætter (Due og Madsen 2009:2; Strøby Jensen 2006:8; DJØF.2010:2).

LO's voldsomme medlemstilbagegang kan til dels forklares ved den demografiske udvikling. De store efterkrigsårgange har på nuværende tidspunkt nået en alder, hvor de kan træde ud af arbejdsmarkedet. Samtidig er det de historisk små årgange fra start 80'erne, som træder ind på arbejdsmarkedet. Fagbevægelsens potentielle andel af medlemmer er således faldende, idet en stor gruppe forlader arbejdsmarkedet, samtidigt erstattes denne gruppe af historisk små årgange. Alt i alt betyder den demografiske udviklingen, at forbundenes potentielle medlemsandel formindskes.

1.1.1 Unge og fagbevægelsen

Det faktum, at de unge forholder sig kritisk til fagbevægelsen, er som sådan ikke noget nyt. Siden starten af 90'erne har en række undersøgelser dokumenteret, at unges forhold til og orientering imod fagbevægelsen er under forandring (Ibsen 2010, Due og Madsen 2010, LO 2005, Nielsen 2002). Unge synes i stigende grad at forholde sig kritisk over for de fagligorganisationer, og de vælger i stadig større omfang at være uorganiseret.

Tabel 1 Fagforeningsmedlemmer fordelt på alder.
(pct. af arbejdsstyrken, ændringer i perioden i pct.)

	1994	1997	2000	2004	2008	Ændring 1994 - 2008
18 - 24 år	56,8	53,9	48,1	42,6	38,2	-18,6
25 - 29 år	78,2	78,2	75,9	70,4	65,9	-12,3
30 - 34 år	81,9	80,9	79,1	75,4	72,3	-9,6
35 - 39 år	83,3	83,2	81,4	76,5	73,7	-9,6
40 - 49 år	81,3	83,3	83,5	80,7	77,4	-3,9
50 - 59 år	81,4	81,0	81,6	81,6	82,1	0,7
60 - 66 år	68,9	69,4	70,5	72,2	72,3	3,4
I alt	77,1	77,1	76,2	73,8	70,9	-6,1

Kilde: Due og Madsen 2010:92

Tabel 1 viser, at der er en markant overvægt personer under 29 år, som vælger at forlade LO-forbundene. Tabellen viser, at tendensen siden 1994 har været tiltagende. Fra 1994 til 2008 er medlemmer i aldersgruppen 18 til 24 år faldet med 18,6 pct., og medlemmer i aldersgruppen 25 til 29 år er faldet med 12,3 pct.. Det er naturligvis en væsentlig udfordring, at netop de medlemmer, som skal sikre fagbevægelsens fremtid, vælger andre alternativer. Andre undersøgelser har ligeledes bekræftet tendensen til, at unge er vanskeligere at rekruttere og fastholde, stiller andre krav, er mindre fagligt engagerede,

er individualiserede¹ og mangler kendskab til fagbevægelsen (Bild et al. 2007). En væsentlig udfordring for fagbevægelsen er således at styrke rekrutteringen og fastholdelsen af de unge medlemmer.

Alder har uden tvivl betydning for unges valg og fravalg af medlemskab af fagforeninger, og kan betragtes ud fra et aldersperspektiv og et generationsperspektiv. Ud fra et aldersperspektiv vil de unges holdninger til fagbevægelsen ændres, når de bliver ældre og mere integrerede på arbejdsmarkedet blandt andet grundet et ønske om øget tryghed. De unges holdninger og orientering mod fagbevægelsen vil ud fra aldersperspektiv perspektivet være dynamiske og ændre sig i takt med, at deres livssituation ændres. Alternativt kan de unges holdninger til fagbevægelsen anskues i et generationsperspektiv. Ud fra dette perspektiv kan holdninger anskues som generationsbestemte og fastholdes derfor gennem livet (alders- og generationsperspektivet uddybes i afsnit 3.5).

Meget tyder på, at de unge forholder sig anderledes til fagbevægelsen end de ældre, og det må betegnes som meget alvorligt, hvis de unges kritiske holdning til fagbevægelsen ikke kun forekommer i ungdomsperioden. Hvis der er tale om nye holdninger nutidens unge fastholder gennem livet, vil det medføre væsentlige udfordringer for fagbevægelsen. Der vil i så fald være tale om en generationseffekt, og fagbevægelsens ungdomsproblem vil udvikle sig til en regulær medlemskrise, som i sidste ende kan have store konsekvenser for det danske aftalesystem. (Nielsen 2002:10; Scheuer 2006:3; Grundelach & Nørregård-Nielsen 2006:30)

Hvis man ser bort fra aldersperspektiverne, er en efterhånden klassisk tese, at unge er individualiserede og derfor ikke har interesse i at deltage i den kollektive organisering. At unge er individualiserede, skal dog ikke tolkes således, at en hel generation er egoistisk eller usolidarisk. Der er i højere grad tale om, at unge er mere frigjorte fra traditionelle institutioner som familie og sociale baggrunde. De overleverede sociale og

¹ Individualisering forstås som en samfundsmæssig proces som bl.a. ramme de unge, og frigør dem fra traditionelle bånd til familie, social klasse og fællesskaber, og samtidigt giver den enkelte en større frihed til at vælge. For en nærmere beskrivelse af individualiseringstendensen se afsnit 3.6 Individualisering som samfundstendens

traditionsbunde livsmønstre udvaskes, hvilket betyder, at unge i stadig større omfang selv må tage stilling til og ansvar for en uendelig række af valg. Identitet, tilhørsforhold og meninger er altså ikke noget der automatisk nedarves, men skal afklares gennem ungdommen. En mulig konsekvens heraf er, at unge i højere grad i dag finder interesse for emner der har umiddelbar relevans for den nuværende livssituation. (Nielsen 2002:10; Nielsen & Sommer 2000:88) I forlængelse af ovenstående antagelse om unge og individualisering kan det antages, at udviklingen og kravene på uddannelsesinstitutioner og på arbejdsmarkedet har rejst andre krav og muligheder, der medføre at faglig organisering i mindre omfang opfattes som en nødvendighed. Fagbevægelsen opfattes så at sige, ikke som nødvendig for at få varetaget interesserne på arbejdspladsen. (Nielsen 2002:10)

1.2 Problemformulering

Ovenstående opridser nogle af de antagelser, som er på spil i forhold til unges valg og fravalg af faglig organiseringen². På baggrund af ovenstående overvejelser, vil specialets tema være forskelle mellem unge og ældres organiseringsmønstre, særligt med fokus på de unges motivation og begrundelser for til- eller fravalg af faglig organisering, belyst via alders- og generationsperspektivet samt teori om individualisering. Specialets problemformulering er følgende:

*Hvorfor fravælger unge i højere grad end ældre medlemskab af
LO-forbundene i Danmark?*

Besvarelsen af ovenstående problemformulering vil ske på baggrund af en kvantitativ lønmodtagersurvey udarbejdet i forbindelse med forskningsprojektet 'Rekruttering og fastholdelse af medlemmer i udvalgte LO-forbund' (Ibsen 2010) og to fokusgruppeinterviews med unge organiserede under LO og uorganiserede (specialets metode og undersøgelsesdesign vil blive beskrevet i kapitel to).

² For en nærmere beskrivelse af ovenstående antagelser se afsnit 3.0

Specialets sigte er at undersøge og diskutere de unges valg eller fravalg af fagforeningen. Det handler således om at forstå de unges motivation for netop disse valg. Specialet tager afsæt i en forholdsvis bred problemstilling, så inden der tages hul på overvejelserne omkring design, metode og teori, fortages der i det efterfølgende afsnit en afgrænsning af ovenstående problemformuleringen.

1.3 Uddybning af begreber i problemformuleringen

I problemformuleringen anvendes flere begreber som er relevant at afklare betydningen af.

Unge defineres i specialet som personer under 30 år. Denne definition er, udbredt i forskningsmæssig sammenhæng, og anvendes desuden af LO selv. Ungdomsbegrebet udfoldes og beskrives nærmere i afsnit 3.5 Teoretiske perspektiver på alder.

De unges fravalg er et andet centralt begreb i problemformuleringen. Fravalg betyder, at de unge enten vælger at være uorganiserede - altså stå helt udenfor de faglige organisationer, eller der kan være tale om, at de unge vælger de ideologisk alternative organisationer til fordel for LO-forbundene. Denne gruppe af unge betragtes også som om, de har fravalgt fagbevægelsen, da de alternative organisationer ikke forhandler overenskomster eller kan deltage i det fagretslige system.

1.4 Afgrænsning – fagbevægelsen og de unge medlemmer

Specialet fokuser på de 17 forbund under LO og deres vanskeligheder med at rekruttering og fastholdelse unge medlemmer. Begrundelsen herfor er for det første, at LO er dominerende i forhold til antallet af medlemmer de organiserer på arbejdsmarkedet. For det andet er det forbundene under LO, som oplever den størst medlemstilbagegang, hvilket gør LO-forbundene særligt interessante. (Scheuer 2006:2)

At fokus i speciale er unge, skal ikke forstås som om, fagbevægelsens medlemsudfordringer kan isoleres til udelukkende at være vanskeligheder med at rekruttere og fastholde unge. Der er tale om en yderst kompleks problemstilling, som næppe kan forklares med én enkeltstående teori. De faglige organisationer udfordres på flere fronter, og der er tale om såvel eksterne som interne udfordringer. Et eksempel

er erosionen af den såkaldte gent-effekt, en effekt som har medvirket til at sikre en høj organiseringsgrad i Danmark grundet en tæt forbindelse mellem arbejdsløshedsforsikringerne (a-kasserne) og de faglige organisationer. I 2002 blev princippet om de fagligt baserede a-kasser ophævet. En anden væsentlig ekstern faktor er eksklusiv dommen fra EU's menneskerettighedsdomstol i 2006, hvor det ved lov blev forbudt at indgå eksklusivaftaler. De seneste ti år er der således gennemført en fuldstændig adskillelse af a-kasser og fagforening, samtidigt med, at der er indført frit fagforeningsvalg, hvilket alt sammen har medvirket til at sætte dig faglige organisationer under pres. (Due og Madsen. 2006:201-203). De ovennævnte ændringer har udfordret fagbevægelsen og er i høj grad af institutionel karakter. Der er ligeledes sket ændringer i medlemssammensætningen af en mere beskæftigelsesmæssig karakter, som bevirker, at det er vanskeligere at fastholde medlemmerne i LO. Der er sket et skift fra den klassiske industriproduktion hen i mod en mere vidensbaseret produktion af servicegoder, hvilket har medført et markant løft i det generelle uddannelsesniveau. En del af de unge må formodes at være uddannet "ud af" LO området. Denne tendens sammenholdt med den generelle demografiske udvikling, bevirker at andelen af potentielle LO-medlemmer er faldet. (LO.2005:8-9). Det er således tydeligt, at de institutionelle og strukturelle faktorer har indvirkning på medlemsudviklingen i LO. Det er imidlertid specialets sigte at fokusere på alders- og generationsperspektivet, den øgede individualisering, samt de unges kendskab til fagbevægelsen.

Som nævnt i problemstillingen er det specialets sigte at beskrive og analysere de unges valg og fravalg af faglig organisering, det er imidlertid vanskeligt at foretages en sådan analyse, uden at tage reguleringen af aftaleforhold og overenskomster og de affødte problematikker her af med i analysen. Disse forhold vil derfor også indgå i specialet. Det vil dog være uden for specialets ramme at afdække disse omkringliggende forhold detaljeret.

1.5 Specialets struktur

Efter at have introduceret specialets problemstilling i kapitel et, synes det relevant at give et overblik over specialets struktur.

Specialets kapitel to omhandler metodiske overvejelser vedrørende undersøgelsen af specialets problemformulering. Dette indebærer overvejelser over de data, der anvendes til at besvare problemformuleringen. Derudover redegøres for specialet metode, som består af statistisk undersøgelser og to fokusgruppeinterviews.

I kapitel tre introduceres specialets teoretiske udgangspunkt. Indledningsvist præsenteres de overordnede strukturelle og institutionelle forhold, som påvirker fagbevægelsen. Derefter redegøres for to forskellige teoretiske perspektiver på alder (alders- og generationsperspektivet) samt en øget individualiseringstendens i samfundet – elementer, som kan medvirke til en forklaring af unges fravalg af fagforeningsmedlemskab. Efter at have set på teoretiske forklaringer på unges fravalg af fagforeningsmedlemskab, præsenteres i kapitel fire flere undersøgelser, som beskæftiger sig med dette emne empirisk. Der redegøres for konklusionerne i disse undersøgelser.

I kapitel fem sammenholdes de teoretiske perspektiver og empiriske fund – beskrevet i de forudgående kapitler – og herudfra deduceres en række hypoteser om, hvorfor de unge fravælger medlemskab af LO. I forlængelse af præsentationen af disse hypoteser, redegøres i kapitlet ligeledes for strategi til analyse af specialets datamateriale med henblik på at be- eller afkræfte hypoteserne.

Før analysen som foretages med henblik på at be- eller afkræfte de udledte hypoteser gennemføres i kapitel seks en deskriptiv analyse af medlemssammensætningen i LO fra 1992 til 2010. Denne analyse har til formål at afklare, hvorvidt der er sket væsentlige ændringer i medlemssammensætningen, som vil kunne forklare faldende antal unge medlemmer i LO.

I specialets sidste tre kapitler (kapitel 7, 8 og 9) foretages af analyse af datamaterialet i henhold til de opstillede hypoteser. Analysen er opdelt i tre dele, der vedrører henholdsvis aldersperspektivet, generationsperspektivet og individualisering, samt unges kendskab til fagforeninger. Specialet afsluttes i forlængelse heraf med konkluderende betragtninger.

Kapitel 2 - Design og metode

I nærværende kapitel redegøres for specialets design- og metodeovervejelser. Indledningsvis præsenteres de grundlæggende metodiske overvejelser. Herefter præsenteres datagrundlaget, som vil danne grundlag for den senere analyse.

2.1 overordnede metode- og designmæssige overvejelser

En metodisk overvejelse, som nødvendigvis må foretages er, hvorvidt specialet skal designes induktivt eller deduktivt. Det er et spørgsmål om, hvorvidt analysen skal tage afsæt i det empiriske eller teoretiske. I et induktivt design generaliseres til lovmæssigheder og typologier ud fra empiriske observationer. I et deduktivt design udledes teoretiske lovmæssigheder, som herefter testes empirisk. (Olsen og Pedersen 2003:151) Diskussionen af induktion eller deduktion er i høj grad af en mere metateoretisk karakter. Det kan være vanskeligt at udarbejde et undersøgelsesdesign, som udelukkende er induktivt eller deduktivt, en problemstilling som til dels også er gældende i nærværende speciale.

I specialet er valgt en hypotetisk-deduktiv metode, hvor der opstilles forklaringsmodeller, som der efterfølgende deduceres hypoteser ud fra. Herefter holdes hypoteserne op imod empirien, og det afgøres, hvorvidt hypotesen kan bekræftes eller falsificeres. Teorien og de dertilhørende hypoteser er således forklaringsforsøg, indtil andet er bevist. Metoden fordrer en vis systematik og bygger på en forestilling om empirisk positivisme, hvor personen, som foretager undersøgelsen, står udenfor og iagttager og måler, og resultaterne er derfor i en vis udstrækning uafhængige og objektive. Årsagerne til metodevalget er, at problemformuleringen er centreret omkring et emne som indeholder mange komplementære forklaringer, og det vurderes derfor som fordelagtigt at gøre brug af et teoriapparat, som kan være styrende for analysen. Der er tale om et komplekst emne med et utal af komplementære forklaringer. Hvis analysen foretages induktivt, kan der være en risiko for, at undersøgelsen spænder for bredt, hvilket vil gøre det vanskeligt at gennemføre en systematisk analyse med entydige konklusioner. Formålet med den valgte teori er at strukturere analysen og sikre en systematisk gennemførelse af analysen, der teoretisk dækker problemstillingen. Eftersom

teorien bliver styrende for analysen, er der imidlertid en risiko for at alternative forklaringer overses. For at imødekomme denne risiko, er teorien valgt med fokus på at forklare grundlæggende forskelle mellem gruppen af unge og ældre holdninger og præferencer til faglig organisering. En anden væsentlig årsag til valget af et hypotetisk-deduktivt design, er, at det er vurderes som fordelagtigt at gøre brug af resultater og erfaringer fra tidligere forskningsprojekter/undersøgelser indenfor området. (Larsen 2007:11-12)

2.2 Kvalitative kontra kvantitative data

Der kan argumenteres for, at hensigten i specialet (nemlig, at forstå hvorfor de unge gør, som de gør) intuitivt peger i retning af, at analysen bør bygge på kvalitative data, da det vil give mulighed for at forstå de dybereliggende motivationer blandt de unge. De kvalitative data i specialet er imidlertid ikke valgt som det primære datagrundlag. Der er flere årsager til dette valg. For det første er det veldokumenteret, at de unge orienterer sig anderledes mod fagbevægelsen, der er altså tale om en generel samfundstendens og derfor må det formodes at problemformuleringen også kan besvares via kvantitative data. Formodningen er således, at et kvantitativt datagrundlag kan nuancere og bibringe ny viden til netop dette område af arbejdsmarkedet. Årsagen her til er at en del af de undersøgelser som har fokuseret på unge, bygger på register analyser, og der er derfor kun et begrænset antal baggrundsvariable til at forklare forskelle mellem unge og ældre. Datagrundlaget som nærværende analyse tager afsæt i, er en survey som giver mulighed for at fortage en mere omfattende og dybtgående statistisk analyse.

Et andet og knap så metodisk velbegrundet argument er en ganske simpel en interesse for at dygtiggøre mig inden for den kvantitative metode. Jeg vurderer at den kvantitative metode er velegnet til at besvare problemformuleringen, men har visse svagheder i forhold til at forstå og forklare de dybereliggende motivationer blandt de unges fagforeningsvalg.

2.3 Generation og alder som analytisk ramme

Analytisk kan der skelnes mellem to forskellige perspektiver på ungdom; alders- og generationsperspektivet. (Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006:30; LO 2005:15,208)

I **generationsperspektivet** fokuseres på fødselsåret og de skift, der er i normer, værdier og handlinger generationerne i mellem. Tesen er her, at de normer og værdier, der grundlægges i ungdommen er forholdsvis stabile livet igennem. Den tidsperiode, en person fødes i, har betydning gennem hele livet, da det er en bestemt historisk periode, som skaber fælles erfaringer. I dette perspektiv er det ikke individets holdninger, som ændres, men derimod den historiske kontekst, som påvirker de kommende generationer anderledes. I **aldersperspektivet** er antagelsen, at personers værdier forandres i takt med at livssituationen ændres. Personer i samme aldersgruppe, vil således have omtrent de samme værdier og referencerammer. (Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006:30) De to perspektiver på alder beskrives nærmere i afsnit 3.2.

Årsagen til, at der bruges flere teoretiske perspektiver til at analysere ungdom, er et ønske om at opstille en nuanceret og dybtgående analyse af, hvorfor unge i større grad end ældre fravælger fagforeningsmedlemskabet. En række undersøgelser har vist, at alder har afgørende indvirkning på ønsket om at organisere sig (Bild m.fl. 2007; LO 2005; Ibsen 2010; LO 2010). Det er derfor relevant at fortage en analyse, som specifikt fokusere på alders betydning, og hvad det er der adskiller de unge fra de ældre – udover datoen på fødselsattesten.

Der kan argumenteres for, at der kan være en række forklaringer som falder udenfor de ovennævnte perspektiver. Eksempelvis kan der i forlængelse af alders-generationsperspektivet også forekomme en periodeeffekt, der omhandler at påvirkningen den samfundsmæssige udvikling har på lønmodtagernes værdier og interesser. Periodeeffekten vil ikke være genstand for en nærmere analyse, da effekt kun i begrænset omfang kan forklare, hvorfor netop de unge fravælger medlemskab af LO-forbundene.

2.4 Data

Empirisk tager specialet afsæt i både kvalitative og kvantitative data. Den kvantitative del består af en omfattende lønmodtager survey (LMO) som er udarbejdet i forbindelse med forskningsprojektet *Rekruttering og fastholdelse af medlemmer i udvalgte LO forbund* på Center for arbejdsmarkedsforskning (Carma), Aalborg Universitet i samarbejde med konsulentfirmaet Epinion. LMO surveyen er gennemført i perioden februar 2010 til juni 2010 og indeholder 4107 respondenter, og er repræsentativ for det danske arbejdsmarked som helhed – det vil sige, at datasættet indeholder respondenter, som er uorganiserede, organiserede i de ideologisk alternative organisationer og personer organiseret under LO, FTF og AC. Tematisk fokuserer surveyen, udover en lang række baggrundsvariable, blandt andet på årsager til medlemskab af fagforening, årsag til skift af fagforeninger og brugen af fagforeningers aktiviteter og services. (Ibsen og Epinion 2010:3-5) Eftersom LMO surveyen afdækker organiseringsmønstret blandt unge såvel som ældre, er det et meget velegnet datagrundlag til besvarelse af specialets problemformulering.

Som beskrevet ovenfor tager specialet analytisk blandt andet afsæt i et generationsperspektiv. For at kunne beskrive, hvorvidt holdningerne imellem generationer er stabile, er det nødvendigt at have holdninger fra et repræsentativt udsnit af arbejdsstyrken i to forskellige tidsperioder. Ved at sammenholde holdningerne fra personer, som er født i samme tidsperiode over tid, vil det i forhold til generationsperspektivet betyde, at holdningerne er uændrede. For empirisk at indfange generationsperspektivet, inddrages resultaterne fra *Arbejdsliv og politik – et signalement af lønmodtagerne i det 21. århundrede* (APL undersøgelsen). Der er temaer i denne publikation, som er sammenlignelige med LMO surveyen, og de to undersøgelser vil derfor danne det empiriske grundlag i analysen af generationsperspektivet.

For at styrke det empiriske grundlag i specialet suppleres den kvantitative empiri med en række kvalitative data. De kvalitative data er primært indhentet i forbindelse med to

fokusgruppeinterview med unge organiserede og uorganiserede elever på den pædagogiske assistent uddannelse (PAU) på SOSU Nord.

I specialet inddrages ligeledes supplerende data fra en tillidsrepræsentants undersøgelse og en elevundersøgelse, der ligesom LMO surveyen, er udarbejdet som et led i forskningsprojektet *Rekruttering og fastholdelse af medlemmer i udvalgte LO forbund* på Carma, AAU. TR undersøgelsen beskæftiger sig overordnet med TR'ernes holdninger til og erfaringer med rekruttering og fastholdelse. I undersøgelsen har TR'erne blandt andet givet deres bud på, hvorfor unge vælger at være uorganiseret eller vælger de alternative organisationer. Elevundersøgelsen er gennemført blandt elever i HK Østjylland og fokuserer på kendskab og holdninger til fagforeninger.

2.5 Metodetriangulering

Metodisk er der i specialet valgt at benytte metodetriangulering. I praksis vil det sige, at den kvantitative del af empirien suppleres med kvalitative data. Det er sigtet, at kombinationen af flere forskellige metoder vil give mulighed for at belyse problemformuleringen både i bredden og i dybden. Det skal bemærkes, at metodetriangulering ikke forstås som et tredje paradigme på linje med den kvalitative og kvantitative metode, som det i visse dele af metodelitteraturen ofte fremhæves (Johnson et al 2007:124). Andre forskere, der beskæftiger sig med metode forskning, er mere kritiske. Eksempelvis fremhæver Bryman (2007), der må betegnes som skeptisk overfor anvendelsen af metodetriangulering, at det er yderst vanskeligt at sammenkæde metoder med et forskelligt ontologisk udgangspunkt, til én integreret metode (Bryman.2007:8;20).

Der anlægges i specialet et pragmatisk syn på metodetrianguleringen. Analysen af empirien behøver ikke være én integreret metode, men kan placeres på et kontinuum, hvor enten kvantitativ eller kvalitativ metode kan have hovedvægten. (Johnson et al. 2007:130) Det betyder imidlertid ikke, at kritikken fra Bryman (2007) ikke har sin berettigelse, og kvantitative og kvalitative data kan ikke sammenlignes uden visse forbehold. Hvis der tages forbehold de kvantitative og kvalitative metoders styrker og svagheder, mener jeg, at de to metoder begge kan bidrage positivt til besvarelsen af

problemformuleringen. Det kvantitative datagrundlag giver en høj generaliserbarhed, fordi data er repræsentativ for samtlige lønmodtagere. Den høje generaliserbarhed bevirker imidlertid, at man vil kunne argumentere for manglende dybde i datagrundlaget. Her kan de kvalitative data fra de to fokusgruppeinterview til gengæld bidrage med at afdække de tematikker, der vanskeligt leder sig indfange ved hjælp af kvantitative metoder. Sigtet med metodetrianaguleringen er således at de kvantitative og kvalitative data kan medvirke til at afdække problemstillingen i både bredden og dybden

2.6 Fokusgruppeinterviews

I forlængelse af ovenstående afsnit om metodetrianagulering ovenfor, beskriver dette afsnit, formålet og overvejelserne i forbindelse med de to fokusgruppeinterviews.

Formålet med de to fokusgruppeinterviews er, at uddybe og nuancere den kvantitative del af datagrundlaget. En stor del af forskningen om fagforeningsmedlemskab er funderet i kvantitative analyser, (Bl.a. Carma 2007; LO 2005; Due og Madsen 2010) Uden at indlede en større metodisk diskussion af kvantitative kontra kvalitative metoder, synes den kvantitative metodes strukturerede og faktuelle natur at have visse svagheder i forhold til at belyse de mere udtalte elementer i problemstillingen omkring rekruttering og fastholdelse af unge. Her tænkes blandt andet på hypoteserne om unge som individualiserede og solidaritets betydning for valget af fagforening. fokusgruppe interviews vurderes at være et godt supplement, til den kvantitative del af datagrundlaget i specialet.

2.6.1 Interviewguiden

Interviewguiden er struktureret omkring følgende temaer, der referer til det teoretiske udgangspunkt i specialet³.

- Kendskab til fagforeninger og a-kasser
- Brugen af fagforeninger og a-kasser
- Holdninger til fagforeninger og a-kasser

³ Interviewguiden ses i bilag A og i bilag B er vedlagt en cd som indeholder de to fokusgruppeinterviews

- Årsag til medlemskab

Interviewguiden har fungeret som rettesnor for, hvilke temaer der er ønsket afdækket i interviewet, men der er i interviewsituationen søgt afvikle interviewet som en samtale, hvor interviewpersonernes svar, har været afgørende for hvilke retning interviewet bevægede sig, og derfor også hvilke spørgsmål som var relevante at stille.

Interviewspørgsmålene er udarbejdet, så der har været brede spørgsmål, som giver interviewpersonerne mulighed for at udfolde deres umiddelbare tanker, hvilket sikrer, at problemstillinger som ikke er indfanget i interviewguiden, ikke overses. Interviewguiden indeholder desuden mere konkrete spørgsmål, som er knyttet til den kvantitative del af datagrundlaget i specialet. Interviewmetoden lægger sig op af hvad Steiner Kvale (2002), betegner som det semistrukturerede interview.

2.6.2 Udvalgelse af interviewpersoner

Specialets problemformulering sætter nogle naturlige grænser for, hvilke interviewpersoner som er relevante at tale med. Interviewpersonerne skal for det første være medlemmer eller potentielle medlemmer af et LO-forbund, og for det andet være unge, det vil sige under 30 år. Der afholdes to fokusgruppeinterviews med fire til seks personer i hver gruppe. Årsagen til at de organiserede og uorganiserede og medlemmerne af de alternative er adskilt, er at det er fordelagtigt at grupperne er relativt homogene, da der ellers kan opstå pres på interviewpersonerne (Morgan 1997:37). Eksempelvis kan man forestille sig, at de organiserede vil lægge et pres på de uorganiserede, hvilket bevirker at interviewpersonerne ikke føler de kan tale frit.

Rekrutteringen af interviewpersoner er forgået i samarbejde med FOA Aalborg, der har været meget behjælpelige med at skaffe kontakt til det nødvendige antal interviewpersoner. FOA Aalborg har iværksat en særlig indsats for at rekruttere flere unge medlemmer. I den forbindelse, er der to gange om måneden repræsentanter fra FOA som tager på besøg på uddannelsesinstitutioner, som har elever inden for FOA's område. Jeg fik i forbindelse med et af disse besøg, mulighed for at tilslutte mig repræsentanterne fra FOA, så jeg kunne få kontakt til det nødvendige antal interviewpersoner. Besøget var på Social- og sundhedsskolen i Aalborg, hvor jeg fik

kontakt til otte elever fra den pædagogiske assistent uddannelse (PAU). Disse elever fordeler sig på følgende måde i de to fokusgrupper:

- **Fokusgruppe 1** – fem PAU-elever som er organiserede i FOA
- **Fokusgruppe 2** - tre PAU-elever som er uorganiseret eller medlem af de alternative

Eftersom interviewpersonerne er rekrutteret i samarbejde med FOA, er de alle enten medlem af FOA eller potentielle medlemmer her af, og vil blive offentligt ansatte når de er færdiguddannet. Der kan argumenteres for at, den kvalitative del af data også burde indeholde unge fra LO-forbund som dækker det private område., således den kvalitative del af data, vil dække flere LO-forbund, og offentlige og privat ansatte. Det er imidlertid fravalgt af to årsager. For det første er tendensen til, at det er vanskeligt at organisere de unge, ikke knyttet til bestemt LO-forbund, men gældende for LO generelt. For det andet udgør de to fokusgruppeinterviews ikke de primære datagrundlag, men anvendes som et post-studie der kan uddybe resultaterne fra den kvalitative analyse (Morgan 1997:56).

2.7 Specialets intern og ekstern validitet

Validitet handler kort sagt om, hvorvidt metoden måler det, den har til hensigt at måle. I forhold til den **interne validitet**, er det et spørgsmål om, sammenhængen mellem specialets design, metode og empiri (De Vaus 2001: 233-236). I forhold til specialets interne validitet vurderes det at være en væsentlig styrke, at der arbejdes med forskellige metodiske tilgange der kan supplere hinanden. Undersøgelsen er som beskrevet deduktiv, da analysen er styret af en teoretisk ramme. Der kan dermed argumenteres for, at undersøgelsens interne validitet svækkes, da der ikke i lige så stort omfang tages højde for forklaringer, som ligger udenfor den teoretiske forståelsesramme. I specialet er der dog valgt at anlægge et bestemt teoretisk fokus på problemstillingen, da det ikke vil være meningsfuldt afdække alle aspekter af denne problemstilling på én gang.

Ekstern validitet handler grundlæggende om, hvorvidt det er muligt at gøre undersøgelsen generaliserbar. De metodiske valg giver undersøgelsen et høj ekstern validitet i forhold til at forklare, hvorfor unge i større grad end ældre fravælger medlemskab af LO- forbundene. En væsentlig del af empirien er repræsentativ for

arbejdsmarkedet som helhed. En undersøgelse kan betegnes som havende en høj grad af ekstern validitet, hvis den kan gennemføres på en tilsvarende måde ved brug af en anden case. Her er den kvantitative metode i høj grad med til at styrke den eksterne validitet. (De Vaus 2001: 237-238).

Kapitel 3 – Faglig organisering, alder og unge

Ingen enkeltstående teori kan forklare, hvorfor unge i større grad end ældre fravælger fagbevægelsen. Det er i specialets teoretiske ramme derfor søgt at indfange teoretiske vinkler på problemstillingen, som har rødder i både sociologien, politologien og økonomien. Fælles for teorierne er, at de bidrager til at forstå de forhold, som har betydning for unge og ældres orientering imod fagbevægelsen. Det teoretiske fokus i specialet er individorienteret i den forstand, at forklaringerne på valg eller fravalg af faglig organisering skal findes i den enkelte aktørs rationelle eller normative præferencer. Alternative forklaringer af mere institutionel, organisatorisk og strukturel karakter, har også en afgørende indflydelse på problemstillingen. Trods det at dette speciales problemformulering ikke er søgt besvares indenfor dette teoretiske område, kan disse forhold ikke negligeres. Derfor gives i dette kapitel indledningsvis en kort teoretisk redegørelse for, de væsentligste institutionelle, organisatoriske strukturelle forhold. Efterfølgende tages der fat på en teoretisk diskussion af fagforeningsmedlemskab med fokus på individet herunder vil generations- og aldersperspektivet og teori om individualisering blive uddybet og diskuteret.

3.1 Den danske model

Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved særlige forhold, som blandt andet økonomisk dynamik, høj beskæftigelse og social tryghed, – forhold som samlet ofte betegnes som den danske model. Modellen beskriver sammenhængen mellem tre trepartssamarbejdet, kollektive overenskomster og høj organisationsgrad, denne konstruktion har en række positive effekter. Jesper Due og Jørgen Steen Madsen, som introducerede begrebet i 1990'erne, har i 2006 udvidet de tre punkter i modellen, og det vil være deres beskrivelse som der tages udgangspunkt i. Due og Madsen (2006) opsummerer den danske model i følgende seks punkter:

1. *Høje organisationsprocenter og høj overenskomstdækning*
2. *Nationalt samordnede overenskomstforhandlinger*

3. *Sammenhængende system med flere niveauer*
4. *Konflikt og konsensus*
5. *Voluntarisme: Selvregulering med begrænset lovgivning*
6. *Aftalesystemet og det politiske system*

(Due og Madsen 2006:28-30)

Ovenstående seks punkter opsummerer de væsentligste karakteristika ved den danske model. Grundlæggende er det relationen mellem parterne og det politiske system samt selvreguleringen som er essensen i modellen. Der er imellem de seks punkter stor gensidig påvirkning, og en ændring under et punkt vil givetvis have indflydelse på andre punkter. Eksempelvis er en høj organisationsprocent (punkt 1) en forudsætning for den danske model, og et fald i organisationsprocenten vil i yderste konsekvens medføre, at fagbevægelsens mandat svækkes, og at der derved rykkes ved en modellens grundlæggende forudsætninger. Omvendt kan man også forestille sig, at et politisk indgreb i partsrelationerne vil have en negativ indvirkning på organisationsprocenten (Due og Madsen 2006:28;31). Det faktum, at organisationsprocenten blandt unge er stærkt faldende – som er dette speciales tema, er særlig relevant, da det betyder, at et af de ovennævnte grundlæggende punkter i den danske model påvirkes, nemlig høj organisationsprocent.

3.2 Demografi og uddannelse

Der eksisterer en række strukturbetingede faktorer, som i større eller mindre grad har indflydelse på fagbevægelsens medlemsudvikling. Den demografiske udvikling har haft en væsentlig indflydelse på medlemsudviklingen. Der er ganske enkelt sket en forskydning således, at der er væsentlig flere ældre, som træder ud af arbejdsmarkedet, sammenholdt med antallet af personer, som træder ind på arbejdsmarkedet.

I tillæg til den demografiske udvikling, er der sket ændringer i de unges uddannelsesvalg. Flere og flere vælger de lange og mellem lange uddannelser. Et øget uddannelsesniveau, må formodes at ramme LO-forbundene særligt hårdt, da en stor del af deres medlemmer er ufaglærte eller har en kort videregående uddannelse. En del af forklaringen på LO-forbundenes medlemstilbagegang, kan derfor muligvis findes i, at medlemmerne uddanner sig ud af LO's organisationsområde. (Due og Madsen 2010:86)

Globalisering har ligeledes medvirket til, at flere job flyttes til områder, hvor produktionen er mere økonomisk rentabel. Også her synes særligt LO-området at blive særligt hårdt ramt, da det ofte er produktion i industrien, der kan outsources, hvilket netop er et af LO's hovedområder. Funktionær- og serviceerhverv er derimod vanskeligere at outsources, hvilket i samspil med udviklingen i uddannelsesvalg, kan være en af forklaringerne på, at AC-forbundene har oplevet mindre medlemstilbagegang end eksempelvis LO.

Uddannelse, demografi og globalisering har medvirket til at svække særligt LO-forbundenes position. Det er strukturelle forhold, som er vanskelige at påvirke. Et eksempel på et LO-forbund, der har været hårdt ramt af strukturelle faktorer er NNF. Fra 2005 til 2008 enkelte NNF afdelinger mistet knap en tredjedel af deres medlemmer. Den primære årsag hertil er lukning og udflytning af arbejdspladser til lande, hvor lønomkostningerne er væsentligt lavere end i Danmark. (Ibsen 2009:21).

3.3 Gent-systemet og oprøret med eksklusivaftalerne

En række forhold af mere institutionel, organisatorisk, strukturel og politisk karakter har ligeledes haft indflydelse på LO-forbundenes medlemsudvikling, både i forhold til den stigende tilslutning til de ideologisk alternative organisationer og det stigende antal uorganiserede lønmodtagere. Fagforeninger er følsomme over for ændringer i de institutionelle eller politiske forhold, da de direkte eller indirekte kan få betydning for medlemmernes tilslutning til organisationerne.

3.3.1 Gent-systemet

Det danske *Gent-system* tilskrives ofte en stor del af æren for de forholdsvis høje organisationsprocenter i Danmark. Grundlaget i systemet er, at a-kasserne er knyttet til de faglige organisationer, hvilket har styrket de faglige organisationers magtressourcer i lønkampen og har tilskyndet udviklingen af kollektive overenskomster. Fagbevægelsen har således opnået en høj grad af institutionel kontrol. (Due og Madsen 2007:2001; Due og Madsen: 2010:11). I forlængelse af Gent-systemet taler man ofte om en Gent-effekt, nemlig at den a-kassernes tilknytning til fagforeningerne har en positiv effekt på organiseringsgraden. Lande, hvor de faglige organisationer varetager

arbejdsløshedsforsikringerne, har en organisationsprocent, som er 20 til 30 pct. højere end lande, hvor forsikringen af ledige varetages af det offentlige (Due og Madsen 2010:11). Den tætte tilknytning mellem fagforeninger og a-kasser har bevirket, at medlemskab af fagforening og a-kasse ved udstrækning er blevet set som en samlet pakke, hvilket har haft en yderst positiv effekt på fagforeningernes medlemstal. Det skal understreges, at der ikke er nogle formelle juridisk grundlag for dobbelt medlemskabet - det har altid været kun at forsikre sig mod ledighed via a-kassen uden at være medlem af en fagforening. (Due og Madsen 2007:202; Due og Madsen 2010:12)

Gent-effekten har været aftagende siden midten af 90'erne, og i dag fravælger flere og flere det faglige medlemskab og vælger udelukkende a-kassemedlemskabet. Denne erosion af Gent-effekten skyldes flere faktorer. Overordnet har der været et opgør med forestillingen om dobbeltmedlemskabet forstået på den måde, at lønmodtagerne er blevet mere bevidste om, at der er mulighed for at vælge enkelt medlemskab (a-kasse medlemskab). Årsagen hertil skal blandt andet findes i VK regeringens *frihedspakke for arbejdsmarkedet* fra 2001, der resulterede i en ophævelse af de fagligt afgrænsede a-kasser - en afgrænsning, der siden 1907 havde kendetegnet de danske a-kasser⁴. Udgangspunktet i forslaget var oprettelsen af en tværfaglig statslig a-kasse, som skulle give lønmodtagerne frit valg af a-kasse uanset faglige grænser. Dette forslag var der imidlertid ikke flertal for, og løsningen blev i stedet en ophævelse af lovgivningen om fagligt afgrænsede a-kasser fra 1907. Fagbevægelsen opfattede VK regeringens lovforslag og det endelige forhandlingsresultat som en krigserklæring mod fagbevægelsen, da det ville medføre ophævelsen af a-kassernes monopolstatus til fordel for fri konkurrence på a-kasseområdet. (Due og Madsen 2007:222; Ploug 1992:63)

3.3.2 Opgør med eksklusivaftalerne

Eksklusivaftaler har været en effektiv måde at sikre medlemmer på det private arbejdsmarked. Eksklusivaftaler er aftaler mellem lønmodtagerorganisationer og arbejdsgivere, som forpligter arbejdsgiveren til kun at ansætte medarbejdere, som er

⁴ Kristelig a-kasse, der blev oprettet i 1929, og mistede sin statsanerkendelse i 1937, men blev igen statsanerkendt efter et politisk kompromis i 1950. Kristelig a-kasse er således en undtagelse for de fagligt afgrænsede a-kasser. (Due & Madsen, 2007).

tilknyttet en bestemt fagligorganisation. De ideologisk alternative fagforeninger har været siden 1994 kæmpet en indædt kamp for afskaffelse af disse aftaler, da de var en væsentlig barriere for netop deres medlemsrekruttering. De ideologisk alternative fagforeninger tager sagen til højesteret, der i 1999 fastslår, at det er lovligt af fyre ansatte, der er dækket af eksklusivaftaler ved ansættelsestidspunktet. Sagen føres videre til den europæiske menneskerettighedsdomstol, der i januar 2006 fastslår, at det er i strid med menneskerettighedskonventionens artikel 11 stk. 1 og 2 ikke er lovligt at tvinge ansatte ind i bestemte fagforeninger.

Afgørelsen var et hårdt slag for LO-forbundene, eksklusivaftalerne har hidtidigt sikret at nye ansatte automatisk blev indmeldt, og det har været en umulig opgave at bibeholde organisationsprocenter på 100 pct.. Eksklusivaftalerne har typisk været anvendt på mindre arbejdspladser på det private arbejdsmarked, og på enkelte større arbejdspladser som eksempelvis butikkerne under Coop Danmark. Områderne, hvor eksklusivaftaler har været anvendt, er således kendetegnet ved at være virksomheder med stor personaleomsætning og mange ungarbejdere eller mindre enheder. I begge tilfælde vil det kræve en massiv tilstedeværelse af fagbevægelsen for at bibeholde høje organisationsprocenter på arbejdspladser, der tidligere var dækket af eksklusivaftaler. I kraft af at eksklusivaftaler udelukkende har været anvendt på det private område, har afgørelsen ramt forbundene under LO meget forskelligt. HK, som organiserer butiksansatte i Coop Danmark, må formodes at blive ramt væsentlig hårdere, end eksempelvis FOA, der primært organiserer offentligt ansatte.

3.3.3 Opsamling

Institutionelle, strukturelle, organisatoriske og politiske faktorer har haft stor betydning særligt for LO's medlemstilbagegang, men der er tale om forhold, der udelukkende har givet lønmodtagerne mulighed for at vælge andre alternativer, og ikke forhold, der direkte har flyttet medlemmer ud af LO-forbundene. De strukturelle og institutionelle ændringer forklarer derfor ikke alene, LO's medlemstilbagegang og, hvorfor der kan spores store forskelle i tilslutningen til den etablerede fagbevægelse aldersgrupperne i mellem. Dette indikerer, at forståelsen af LO's negative medlemsudvikling skal søges i holdninger og prioriteringer blandt lønmodtagerne. Dermed ikke sagt, at ovennævnte

ændringer ikke har en central betydning, men det synes væsentligt at forstå problemstillingen på et individniveau, da det netop er her der kan spores store forskelle i LO-medlemmernes valg og fravalg af fagforening.

3.4 Motiver for fagforeningsmedlemskab

I ovenstående afsnit er de grundlæggende karakteristika på det danske arbejdsmarked samt de institutionelle og politiske forhold, som har indflydelse på medlemstallet beskrevet. I dette afsnit vil fokus være rettet mod motivationen til medlemskab af en fagforening. Årsagerne til at melde sig ind i en fagforening er forankret både rationelle valg - i form af ønsker om bedre løn- og arbejdsvilkår, men også i normer- og værdier - fordi det faglige medlemskab sikre sammenhold, fælles identitet og ikke mindst lægger et normativt pres på de uorganiserede lønmodtagere. (Schnabel 2003:16; Scheuer 2006:10) Årsagerne til, at lønmodtagere organiserer sig i en fagforening, er grundlæggende et ulige magtforhold mellem arbejdsgiver og arbejdstager. For at udligne dette ulige magtforhold, er det fordelagtigt at forhandle løn- og arbejdsmæssige interesser i fællesskab. (Due og Madsen 2010:31; Andersen 2006:68) Medlemskab af en fagforening bygger derfor grundlæggende på det enkelte individs egeninteresser, men afhænger samtidigt af lønmodtagernes kollektive organisering.

3.4.1 Rationalitet og organisering af lønmodtagere

I analyser af årsager til medlemskab af fagforeninger anvendes typisk en udbuds og efterspørgselstankegang, der er funderet i den økonomiske teori. Udbyderen er således lønmodtageren og efterspørgeren er arbejdsgiver. Denne neoklassiske forståelse, hvor der er tale om to aktører, er givet vis forsimplet, da der ikke tages højde for det politisk-administrative niveau, der påvirker forholdet mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft eksempelvis igennem lovgivning. (Ibsen 2007:26) Der kan i den forbindelse sondres mellem closes-shop fagforeninger og open-shop fagforeninger. Den første type af fagforeninger rummer blandt andet eksklusivaftalerne, der som beskrevet ovenfor ikke længere er lovlige på det danske arbejdsmarked. Den anden type (open-shop) bygger på frivilligt medlemskab, og der er her fokus placeres. (Ibsen 2010a:12)

Tilslutningen til fagforeninger vil i et arbejdsmarkedsøkonomisk perspektiv afhænge af udbud og efterspørgsel. I tabel 2 er faktorerne, som har indflydelse på både udbuds- og efterspørgselssiden præsenteret.

Tabel 2 Udbud og efterspørgsel af fagforeningsydelser

Efterspørgsel	Udbud
• Prisen på medlemskab • Forskellen på fagforeningslønnen og lønnen på det uorganiserede arbejdsmarked • Andre løngoder, såsom pension, feriepenge, løn under sygdom/barsel, forsikring mod ledighed • Ikke-pengemæssige fagforeningsgoder, arbejdsvilkår i bred forstand • Individuelle serviceydelser, sociale og kulturelle tilbud, karriereplanlægning efter-/videruddannelse • "Smag for fagforeningsmedlemskab", lønmodtagernes sociale, politiske og ideologiske holdninger	• Medlemskontingentet eller prisen på fagforeningsmedlemskabet, jo højere kontingent, jo flere fagforeningsydelser • Omkostninger ved at rekruttere og fastholde medlemmer • Omkostninger ved at producere fagforeningsydelser til de eksisterende medlemmer, det være sig kollektive eller individuelle ydelser • Fagforeningernes forskellige målsætninger, som kan influere på fagforeningernes udbud af ydelser i forskellige retninger.

(Ibsen 2010:12-13; Schnabel 2006)

Både prisen på fagforeningsmedlemskab, antallet af medlemmer, typen og mængden af ydelser fagbevægelsen leverer, bestemmes af de rationelle aktører på markedet, hvor de enkelte aktører søge at nyttemaksimere sine egeninteresser, og betegnes ofte som *rational actions* eller *rational choice*. *Rational choice* teorien er kendetegnet ved, at aktøren står over for valg mellem en række afgrænsede muligheder, og valget træffes med henblik på at optimere egennytten. Det antages desuden, at der er mulighed for at påvirke den givne situation. I forhold til *rational choice* teorien vil det betyde, at fagforeningsmedlemskabet vurderes i forhold til, om det kan betale sig at bidrage, sammenlignet med den sikkerhed, der følger med medlemskabet. Handlinger er således formålsrationelle og har i sidste ende en nytteværdi for det enkelte individ. Teorien åbner også mulighed for, at det kan være nytteværdi for en snævert afgrænset gruppe som eksempelvis en familie. Det er værd at bemærke, at ikke alle menneskelige handlinger nødvendigvis er rationelle. Mangel på rationalitet kan skyldes, at der ikke

eksisterer et fyldestgørende informationsgrundlag at træffe beslutningen ud fra. En anden forklaring er, at intelligens ikke er en heterogen størrelse, hvilket giver nogle aktører fordele, da de har bedre mulighed for at vurdere konsekvensen af en given handling. I rational choice er aktørens i kontrol over egen præferencer og i stand til at fortolke sine vilkår og handle ud fra dem. (Scheuer 1999:26,27)

3.4.2 Sociale normer og organisering af lønmodtagere

I sociologisk teori er der forskellige tolkninger af sociale normers betydning i samspil med forståelsen af adfærd som mere rational choice inspireret. Disse tolkninger er interessante, i forhold til at forstå motivationen for fagforeningsmedlemskab. Klassisk sociologi fremhæver sociale normer som et udtryk for de traditioner og vaner som binder samfundet sammen. Der er tale om et fælles normsæt, der giver individer i samfundet en kollektiv referenceramme. Forskydninger i disse normer kan have betydning for samfundet som helhed, og skyldes blandt andet globalisering og den teknologiske udvikling. I modsætning til denne forståelse af normer som forholdsvist stabile står Anthony Giddens' forståelse. Han argumenterer for at sociale normer er under konstant udvikling, på baggrund af individers refleksive overvejelser og afvejninger. Mennesker tvinges til at vælge og begrunde de valg der ligger til grund for vores handlinger. (Scheuer 1999:21)

Sociale normer er en egenskab i et socialt system. Et socialt system kan eksempelvis være en arbejdsplads eller fagforening. Denne type af normer er handlingsregler, som bedømmes af en større gruppe af mennesker i forhold til, om de er ønskværdige eller ikke ønskværdige. Brud på eller opfyldelse af sociale normer fører til henholdsvis negative eller positive sanktioner. En forudsætning for, at der er tale om en social norm, er således, at de sanktioneres i en eller anden udstrækning. Aktørerne overdrager kontrollen til en bestemt gruppe og følger deres mere eller mindre tvungne handlingsregler. Fokus er således ikke at maksimere egennytte, men at fremme bestemte normer og idealer for en større gruppe af mennesker. Indholdet i et normkodeks behøver ikke være konservative og dermed bundet til historiske traditioner om, hvad man bør gøre. De kan også være et udtryk for et ønske om at ændre en social tilstand. Her fremhæver Scheuer (1999), normen om lighed, der næsten altid fremføres som

modpol til den eksisterende økonomiske fordeling. Samfundet er, som det beskrives af Giddens (1992), under konstant udvikling og det rykker ved de normkodeks som gælder i samfundet.

"Når der etableres en social norm [...], flyttes kontrollen med den enkeltes handlinger fra individet selv og til gruppen (det samfund) normen omfatter. I det øjeblik en social norm etableres, styrkes, svækkes eller ændres, ændres, styrkes eller svækkes kontrollen med den enkeltes handlinger fra gruppens side tilsvarende" (Giddens, 1992 i Scheuer 1999:29)

Ovenstående citat beskriver samspillet mellem normer og den kontrol den enkelte har over handlinger. Rationel choice teoretikerne argumenterer i den forbindelse for, at opretholdelsen af sociale normer i sidste ende er et resultat af at maksimere egennytten. Eksempelvis peger undersøgelser på, at lighedsnormer er mere udbredt blandt lavt lønnede end højtlønnede. Omvendt kan der argumenteres for, at det er bemærkelsesværdigt, at lighedsnormen er udbredt langt udover gruppen, som umiddelbart vil have en personlig nytteværdi af lighed – der må således være andre motiver på spil end udelukkende de rent rationelle.

3.4.3 Free-rider problematikken og collective actions

I arbejds sociologien forklares det faktum, at mennesker handler ud fra andre motiver end rationelle blandt andet ud fra fænomenet *collective actions*, som indebærer, at det for mennesker i samme problemsituation vil være fordelagtigt at gå sammen. Derved kan problemerne løses i fællesskab, blandt andet ved lobbyarbejde, som søger at påvirke politikken på området i en retning, som er fordelagtig for gruppen. Baggrunden for antagelsen om, at *collective actions* finder sted, er dels teoretisk, da det er rationelt for sådanne grupper at gå sammen og dels empirisk funderet, da der er et utal af eksempler på den type sammenslutninger. Fagbevægelsen er et godt eksempel på, hvordan det kan være nyttigt for en gruppe med samme "problem" at stå sammen eksempelvis problemet ved at skulle forhandle løn og ansættelsesvilkår individuelt. Arbejdsgiver organisationerne er ligeledes et godt eksempel på, at det kan være nyttigt at organisere grupper med en fælles problemsituation. Hvis man ser på fagforeningsmedlemskabet er

det paradoksale, at det for den enkelte er fordelagtigt, at de faglige organisationer forbedrer løn- og ansættelsesvilkår. Problemet er imidlertid, at bidraget er frivilligt, og det mest rationelle vil derfor være ikke at bidrage, men udelukkende drage nytte af de resultater, som forhandles hjem. De faglige organisationer skaber derved et fælles gode i form af forbedrede løn og arbejdsvilkår. Når medlemskabet udelukkende bygger på frivillighed, skabes dog et såkaldt *free-rider problem*. I henhold til rational choice kan man argumentere for, at det ikke er rationelt at fravælge fagforeningsmedlemskabet, da udmeldelsen vil svække fagforeningens forhandlingsstyrke. Dette argument synes imidlertid ikke gyldigt, da der er afgørende forskel på omkostningen for fagforeningen sammenlignet med omkostningen for det enkelte individ. Prisen på fagforeningsmedlemskabet har stor betydning for privatøkonomien for det enkelte individ, hvorimod bidraget fra et enkelt medlem ikke har afgørende betydning for fagforeningen. For den enkelte lønmodtager er det således fordelagtigt, hvis så mange som muligt bidrager, uden man selv bidrager til fællesskabet. (Scheuer 1999:30-32)

Hvis beslutningen om at melde sig ind i en fagforening udelukkende er funderet i et økonomisk nyttemaksimerende rationale, ville en naturlig konsekvens være, at flere fravælger det faglige medlemskab, fordi uorganiserede lønmodtagere på flere punkter drager samme nytte af fagforeningen som de betalende fagforeningsmedlemmer. Rational choice teoretikere forklarer dette ved, at interesseorganisationer må tilstræbe selektive incitament, der kan være enten positive eller negative. (Scheuer 1999:31; Schnabel 2003:16)

Lønmodtagernes deltagelse i de faglige organisationer bygger således både på en forventningen om nyttemaksimering, men har desuden skabt et stærkt socialt fællesskab med et sæt af normer og værdier, som det har været og er eftertragtet at tage del i. Fællesskabet og de dertil hørende normer og værdier er opstået blandt andet via de faglige konflikter, faglige fællesskaber og fælles erfaringer. For at forstå årsagerne til medlemskab af en faglig organisation er det nødvendigt både at se på de fordele, som individet opnår, men det er i lige så høj grad vigtigt at se på det fælles norm- og værdigrundlag, som eksisterer i fagbevægelsen. (LO 2010:32,33)

Tidligere har eksempelvis eksklusivaftalerne fungeret som et negativt incitament, da de ansatte var tvunget til at vælge bestemte forbund, men efter EU's menneskerettighedsdomstol forbød disse aftaler i 2006, har fagbevægelsen i større omfang været nødt til at bruge positive incitamenter. Her er et godt eksempel LO Plus, som er en rabat- og forsikringsordning for visse LO grupper. Eksklusivaftalerne og rabat- og forsikringsordninger har dels tvunget og dels lokket medlemmerne til at deltage i organisationen.

3.5 Teoretiske perspektiver på alder

At forstå og definere begrebet ungdom, kan umiddelbart virke som en nem opgave, da det at være unge ofte anskues, som blot et spørgsmål om alder. Ungdomsbegrebet kan imidlertid udfoldes, så det indfanger langt mere end blot personer med en bestemt alder. Afsnittets sigte er at komme nærmere en teoretisk forståelse af ungdomsbegrebet, hvordan begrebet kan operationaliseres og anvendes i den senere analyse.

Det at være ung fremstilles typisk som en overgangsfase. Man bevæger sig fra barndommen ind i ungdommen og derefter videre ind i voksenlivet. Denne overgangsfase beskrives ofte som en periode med eksperimenter og afklaring. Ungdommen kan således forstås som en bestemt livsfase, hvor man gennem afprøvning af forskellige livsstrategier søger efter sig selv. (Willer & Østergaard 2005:15; Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006:28).

Ungdomslivet er præget af muligheder, valg og forandring, men det kan være vanskelig at afgøre, hvornår man er ung, og hvornår man er voksen. En måde at afgrænse ungdom fra voksenlivet er via alder. Der kan altså trækkes en aldersgrænse, som afgør, om man er ung eller ej. Denne måde at definere unge på anvendes ofte analytisk, da den er nem at operationalisere og derfor anvendelig analytisk. LO definerer eksempelvis unge som personer under 30 år.

En anden tilgang til definitionen af unge er ved hjælp bestemte sociale placeringer (se bl.a. Wallace & Kowatcheva 1998). Her anskues unge som personer, der eksempelvis er under uddannelse frem for i fast arbejde, eller ikke er i et fast parforhold og ikke har fået børn. Ungdom er således kendetegnet ved, at der er tale om en gruppe, som er

nytilkomne i forskellige kontekster (eksempelvis på arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet og i fagforeningsregi) og derfor står i et modsætningsforhold til de ældre generationer. Ungdom må her forstås som tiden mellem barndommen og det selvforsørgende voksenliv, og denne periode har været af varierende længde i gennem historien. I denne optik er det vanskeligt at trække nogen klar grænse for, hvornår personer går fra ungdommen ind i voksenlivet, da det afgøres af en bestemt social placering. Historisk er varigheden af ungdomsperioden blevet betydeligt forlænget, hvilket blandt andet skyldes, at der bruges mere tid i uddannelsessystemet. Så længe man er under uddannelse, kan der argumenteres for, at man fastholdes i den sociale placering som ung. Mange af de elementer, som karakteriserer voksenlivet, eksempelvis børn, ejerbolig og større økonomisk frihed, eksisterer kun i begrænset omfang kendetegner ungdomslivet.. En anden faktor som har indvirkning på forlængelsen af ungdomsperioden er, at ungdom i stadig større udstrækning dyrkes. Det er således eftertragtet at blive betragtet som ung. (Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006:28)

Som beskrevet i ovennævnte afsnit kan det at være ung beskrives ud fra en bestemt alder og ud fra om, man befinder sig i bestemte livsomstændigheder. De forskellige definitioner af alder er ikke nødvendigvis gensidigt udelukkende, og det vil derfor heller ikke være meningsfuld at udvælge én enkelt definition. I specialet arbejdes der med to analytiske perspektiver på alder, som beskrives i det følgende afsnit.

3.5.1 Alders- og generationsperspektivet

Alder og herunder ungdom er i ungdomsforskningen ikke beskrevet som en entydig størrelse (Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006). De to analytiske perspektiver, som anvendes i specialet er *alders-* og *generationsperspektivet*. I *aldersperspektivet* forstås ungdom som en bestemt tidsperiode med tilhørende værdier og handlinger, som adskiller sig fra de ældre på grund af forskelle i erfaringer, livssituation og alder. I *generationsperspektivet* er det fødselsåret, som er i fokus, og tesen er, at holdninger udvikles igennem ungdommen og efterfølgende er forholdsvis stabile igennem livet. Det betyder, at der generationer imellem vil være markante forskelle i holdninger og værdier, på grund af de forskelle perioder man er vokset op i. Et eksempel på, hvordan den historiske kontekst kan have indflydelse på holdninger i en generation, er

ungdomsoprøret i 60'erne. Personer opvoksen i denne periode påvirkes muligvis af de ligheds- og solidaritetsnormer som kendetegner denne periode, hvorimod personer opvokset i 80'erne i mindre udstrækning kan relatere til disse normer. (Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006:30)

Både alders- og generationsperspektivet fokuserer på forskelle og forandringer på tværs af alder. Umiddelbart kan de to perspektiver virke ens, men analysen af de to perspektiver er imidlertid vidt forskellig, da man i generationsperspektivet antager, at værdier er nogenlunde konstant livet igennem og er et resultat af at individer er opvokset, og har gjort sig de samme erfaringer i en bestemt historisk periode. (Gundelach & Nørregård-Nielsen 2006:30) En metafor for generationsperspektivet er en rulletrappe, som man bevæger sig opad i tid og alder. Det er ikke kun alderen, som ændres - det gør den historiske kontekst også, og der findes derfor mange forskellige rulletrapper i samfundet. (Riley 1998:33) I aldersperspektivet antages det derimod, at værdier ændres i takt med, at alderen stiger. I forhold til, aldersperspektivet skal det bemærkes, at det ikke nødvendigvis er alderen alene, som er udslagsgivende for de ændrede holdninger. Det er et spørgsmål om, at holdninger skifter i takt med, at livssituationen ændres. I forhold til orienteringen mod fagbevægelsen kan man forestille sig, at en butikselev på 22 år, som bor på alene i en billig lejelejlighed, vil have væsentlig andre præferencer, end en 27-årig færdiguddannet laborant, som venter først barn og netop har købt hus sammen med kæresten. Selvom der ikke er mange år mellem de to, er livssituationen vidt forskellig, hvilket også har indvirkning på, om det opfattes som nødvendigt at være medlem af en fagforening eller a-kasse. Den 27-årige laborant synes at have et større behov for øget job sikkerhed, og er derfor givetvis også mere tilbøjelig til at melde sig ind i en fagforening og a-kasse. En metafor for aldersperspektivet er en stige, hvor hvert trin er en bestemt alder. Jo ældre man bliver, desto højere er man kommet op på stigen, og man vil således kunne se forskelle i livssituationen, værdier og holdninger blandt personer, som er på forskellige trappetrin.

I dette kapitel er det indledningsvis beskrevet, hvordan medlemskab af en fagforening kan forstås både som et rationelt valg eller et spørgsmål om sociale normer. Med det in mente er det interessant at se på, hvad eventuelle forskydninger i alders- og

generationsperspektivet har af konsekvenser for motivationen til at organisere sig i en fagforening. Eksempelvis er en stor del af ungdomsgenerationen opvokset under en konstant højkonjunktur og er derfor ikke opmærksomme på risikoen for arbejdsløshed, eller muligheden for konflikt med arbejdsgiveren, da der har været god mulighed for at finde beskæftigelse et andet sted. Hvis der er tale om en generationseffekt, hvor unge på grund af den historiske kontekst, de er opvokset i, ikke kan se værdien af et fagforenings medlemskab, må det betegnes som meget alvorligt for fagbevægelsen, da denne skepsis vil være styrende for holdningerne til fagbevægelsen i gennem hele livet. I forhold til aldersperspektivet, kan der argumenteres for, at ungdomsperioden er forlænget, og derfor er motivationen for at organisere sig begrænset.

Hvilke af de to perspektiver, som har betydning og i forhold til hvad, har således stor betydning for fagbevægelsens fremtidige medlemsudvikling. Hvis alderseffekten har stor forklaringskraft, vil de unges med tiden kunne se nytten af fagbevægelsen, og derfor vælge at organisere sig. Hvis generationseffekten derimod har den største forklaringskraft, vil de unge forblive skeptiske over for fagbevægelsen, og LO-forbundene står derfor overfor en permanent medlemskrise. Det er forventningen, at de to perspektiver kan medvirke til at forklare forskellige områder, og de vil i analysen derfor blive betragtet som komplementære.

3.6 Individualisering som samfundstendens

I dette afsnit fortages en teoretisk præsentation og diskuteres af begrebet individualisering og herefter redegøres for begrebet betydning i relation til arbejdsmarkedet og fagbevægelsen.

Individualisering har som begreb indtaget en helt central rolle i både filosofien, psykologien, sociologien og samfundsvidenskaben. På grund af at individualiseringsbegrebet er forankret i flere forskellige fagområder, er der heller ikke konsensus om, hvad individualisering præcist dækker over. For at forstå individualiseringsbegrebet er det nødvendigt at se på, hvad der karakteriserer ungdomslivet. Siden midten af 1960'erne har forståelsen af ungdom udviklet sig, og de unge forstås i dag som en selvstændig gruppe i samfundet. Ungdomskulturen og den uendelige række af subkulturer, som er knyttet her til indtaget en central rolle. At de unge er i dag er en selvstændig gruppe i samfundet, understreges af at de tilbud som specifikt henvender sig til denne de unge. Eksempelvis har båret TV kanaler, tøjproducenter og musikindustrien et stadig større fokuserer på denne købestærke gruppe.

Det er ikke kun i kommercielle sammenhænge, at unge og ungdomskultur fylder mere, også i forskningen er der stigende interesse for at kortlægge, forstå og analysere ungdom. Det gælder både i forhold til de overordnede samfundstendenser, og i forhold til specifikke problemstillinger – eksempelvis hvorfor de unge ikke vil være medlems af en fagforening. Valget eller fravalget er helt centralt i forståelsen af individualisering.

Perioden af ungdomslivet er blevet forlænget betydeligt, og denne periode er karakteriseret ved uoverskuelig mængde af til- og fravalg, der i sidste ende medvirker til at definere fremtid og selvforståelse. Der er for de unge frit valg på alle hylder, men der er fra omgivelserne et stort pres for at træffe de rigtige valg. Der skal i ungdommen skabes en identitet, som kan indfange disse valg og er styrende for de valg, der træffes. Der er et immanent modsætningsforhold i identitetsdannelsen, fordi den unge på den ene side skal være fleksibel, omstillingsparat og i stand til at håndtere nye udfordringer, men samtidigt søge efter en identitet, som kan medvirke til at definere "hvem er jeg".

Denne søgen efter identitet medfører, at de unge konstant er på vagt, søger at følge med og være åbne over for forskellige "tilbud" og muligheder. Det har den konsekvens, at "tilbud" skal have umiddelbar relevans for de unge, og har de ikke relevans vendes blikket mod andre og mere attraktive muligheder. De mange muligheder og valg er netop kernen i individualiseringstenen. I nedenstående citat er individualisering defineret af Katznelson 2004. (Illeris et al. 2009:36)

"For de unge indebærer individualiseringen på den ene side en oplevelse af, at der samfundsmæssigt gives næsten grænseløse muligheder for at forme sin egen tilværelse og identitet gennem en lang række individuelle valg af fx uddannelse, arbejde, livsstil, forbrug og meget mere - og på den anden side den uomgængelighed eller ufrihed, der ligger i ikke at kunne fravælge eller frigøre sig fra alle disse muligheder og valg, samt at disse valg, når alt kommer til alt, for en del unge er begrænsede af deres situation, formåen, evner økonomi osv."

(Katznelson 2004:39)

Der ligger i Katznelsons definition en dobbelthet, da der på den ene side er grænseløse muligheder, men samtidigt er muligheder og valg styret af økonomi, egen formåen og institutionelle rammer. (Illeris et al. 2009:34) Individualisering er en samfundsmæssig proces, som i særlig stor udstrækning synes at ramme de unge, der frigøres fra traditionelle bånd til familie, social klasse og fællesskaber, men samtidigt giver den enkelte en større frihed til at vælge. De afledte konsekvenser af individualiseringen er på den ene side rodløshed, usikkerhed og selvoptagethed. På den anden side sker der en frigørelse af sociale bånd og mulighederne for frit at vælge efter egne interesser er øget betragteligt.

3.6.1 Individualisering, arbejdsmarkedet og fagbevægelsen

Med ovenstående individualiseringstendens i baghovedet, er det interessant at se på, hvorledes individualisering kommer til udtryk i forhold til arbejdsmarkedet og fagforeningerne.

Det faktum, at individualisering synes at trække, særligt de unge, i retning af et øget fokus på egne interesser og væk fra de klassiske værdier som solidaritet og sammenhold,

er interessant i sammenhæng med det stærkt kollektive element i LO-organisationernes interessevaretagelse. Hvis medlemmerne bliver mere individualiserede, må det formodes, at de i større omfang at efterspørge individuelle serviceydelser, tage afstand fra de kollektive overenskomster og være mindre engagerede i det faglige arbejde.

Et naturligt modsvar til ovenstående problemstilling, vil for fagbevægelsen være at styrke indsatsen over for de unge, eksempelvis gennem forbundenes ungdoms organisationer. Denne strategi har i vid udstrækning været anvendt, blandt andet af ungdomsorganisationerne under LO-forbundene, som har arbejdet målrettet for at inddrage de unge i det faglige arbejde, men det har vist sig meget vanskeligt at få de unge til at deltage. Et område, hvor det tydeligt kommer til udtryk, at de yngre medlemmer er vanskeligere at engagere i det faglige arbejde, er blandt de tillidsvalgte. Der er i LO kun ganske få, medlemmer under 30 år, som har påtaget sig hvervet som tillidsrepræsentant, en forklaring her på kan til dels være en stigende individualisering. (Bykilde 2000:71; Ibsen 2010:5)

Et andet og mere grundlæggende problem fagbevægelsen står overfor, er samspillet mellem de kollektive overenskomster og individualisering. Individualiseringstendensen indeholder flere elementer, som i høj grad står i modsætning til rammerne i de kollektive overenskomster. I det tilfælde, at der er en stigende individualisering blandt lønmodtagerne, synes kollektive overenskomster i ringe grad at kunne imødekomme, den enkelte lønmodtagers præferencer. Der kan således argumenteres for, at de kollektive overenskomster i en vis udstrækning ikke matcher de indlejrede krav i individualiseringstendensen. Et naturligt modsvar fra fagbevægelsen vil være at opbløde de til tider stramme rammer i overenskomsterne. Fagbevægelsen har imidlertid været tilbageholdende med at indføre mere fleksibilitet i overenskomsterne, da det potentielt kan give mere magt til arbejdsgiverne. Udfordringen er for fagbevægelsen at imødekomme medlemmerne og arbejdsgivernes ønske om fleksibilitet uden at gå på kompromis med medlemmernes arbejdsvilkår.

Kapitel 4 - Resultater fra eksisterende undersøgelser og forskningsprojekter

Ovenfor er en række teoretiske perspektiver med fokus på fagforeningsmedlemskab præsenteret. I forlængelse af de teoretiske refleksioner, er det interessant at se på, hvad der empirisk kan forklare fagbevægelsens vanskeligheder med at rekruttere og fastholde de unge. I dette kapitel vendes fokus derfor mod resultaterne fra empirisk undersøgelser og forskningsprojekter, der har fokus på unge og faglig organisering. Sigtet er, at teorien i samspil med den eksisterende forskning på området, kan medvirke til at deducere teser om, hvorfor de unge har et anderledes organiseringsmønster end de ældre LO-medlemmer, og årsagerne hertil.

4.1.1 Udvikling i den faglige organisering

En publikation som er særlig relevant for specialets problemstilling er, LO's *Udviklingen i den faglige organisering: Årsager og konsekvenser for den danske model*. (LO:2010) Due og Madsen tager her fat i nogle af de helt centrale problemstillinger fagbevægelsen, og a-kasserne står over for, samt hvad konsekvenserne af ændringerne er for den danske model⁵. Det er eksempelvis konklusioner vedrørende overenskomst og TR dækning, forskelle mellem hovedorganisationerne LO, FTF og AC samt analyser som fokuserer på etnicitet. Det skal understreges at disse konklusioner ikke fuldstændig negligeres i analysen, men de vil ikke være genstand for nærmere statistisk analyse.

Hovedkonklusionerne i LO undersøgelsen er:

- Faldende organisationsgrad siden 1995
- Det er særligt de yngre del af arbejdsstyrken, indvandrere, lavindkomstgrupper og ansatte i private service erhverv som ikke er medlem af en fagforening.
- A-kasserne har oplevet et fald i medlemstallet på 5 % siden 1995.
- Alder, uddannelse og etnicitet har betydning for a-kassemedlemskab.

⁵ Undersøgelsen indeholder en lang række interessante konklusioner, som ikke knytter direkte an til problemstillingen i dette speciale, og de beskrives derfor ikke nærmere.

- Antallet af dobbeltmedlemskaber (det vil sige medlemskab af både fagforening og a-kasse) er faldende særligt blandt yngre medlemmer.
- Det er særligt LO som oplever manglende tilslutning til fagforeninger og a-kasser
- Samlet svækker ovenstående ændringer de overenskomstbærende organisationer, og derved den danske model. (LO 2010:6-7)

Data i Due og Madsens undersøgelse fra 2010 bygger på registeranalyser foretaget i Statistisk Årbog og Finansministeriets Lovmodelregister, hvor såvel fagforeningsmedlemmer som ikke fagforeningsmedlemmer kan opgøres i forhold til alder, køn, etnicitet, uddannelse, indkomst og branche. Samlet giver datagrundlaget mulighed for at se, hvilke grupper, som er vanskelige at organisere. I LO 2010 foretages en omfattende dokumentation for, at de unge er vanskeligere at organisere end tidligere. Undersøgelsens primære sigte er ikke at forstå, hvorfor det forholder sig sådan, men derimod blot at dokumentere LO medlemmernes mobilitetsmønster. Der foretages i undersøgelsen ingen konkrete overvejelser om forståelsen af alder som begreb, hvilket ellers kunne være interessant taget i betragtning, at alder inddrages i flere af hovedkonklusionerne. Det giver i midlertidig mulighed for i dette speciale at belyse en meget veldokumenteret problemstilling ud fra dette perspektiv.

4.1.2 Arbejdsliv og politik – Et signalement af lønmodtagerne i det 21. Århundrede

En anden publikation, som indtager en helt central rolle i forhold til problemformuleringen, er *APL undersøgelsen – et signalement af lønmodtagere i det 21. århundrede* fra 2007 udarbejdet på Carma, Aalborg Universitet. (Bild et al. 2007) Undersøgelsen tager, som titlen antyder, et bredt afsæt i, hvordan lønmodtagerne ser på arbejdsliv og politik i samspil med mere værdiorienteret spørgsmål omkring fællesskab og frihed. Mere konkret er der opstillet to forskningsspørgsmål, som for det første er "at give et dokumenteret, ajourført og sammenhængende billede af danske lønmodtageres erfaringer, vurderinger og holdninger til arbejdsliv og politik år 2002." og for det andet er: "at give et signalement af delinger, selvforståelser og lønmodtagernekulturer blandt lønmodtagerne,

herunder med fokus på spørgsmål om spændinger og formidling mellem øget individuel selvbestemmelser og fælles opgaveløsning mellem materielle og ikke-materielle værdier” (Bild et al. 2007:19)

Forskningsprojektets hovedkonklusioner i forhold til lønmodtagerne og fagforeningen beskrives som dobbeltsidet. På den ene side giver medlemmerne udtryk for, at det er de grundlæggende opgaver med varetagelse af medlemmernes kollektive interesser, der er væsentlige, men på den anden side er det kun knap halvdelen af medlemmerne, som giver udtryk for solidariske holdninger, der i sidste ende er en forudsætning for at medlemmernes interesser kan varetages. (Bild et al. 2007:266-267) Forskningsprojektet har et bredt fokus, hvilket sætter sine naturlige begrænsninger i forhold til at gå ind i enkelte delelementer i analysen, som eksempelvis alders betydning. Ikke desto mindre er resultaterne interessante i forhold til diskussionen om individualisering.

4.1.3 Lønmodtagerne i tiåret 1992 – 2002. Konstant eller forandret?

LO udgav i 2005 en publikation som bygger data fra APL undersøgelsen beskrevet ovenfor. Titlen er: *LO-lønmodtagerne i tiåret 1992-2002. Konstant eller forandret?* LO's rapport er interessant af flere årsager. For det første er fokus specifikt på LO's medlemmer, hvilket også er tilfældet i nærværende speciale. For det andet er der opereret rapporten med flere forskellige forståelser af alders betydning, hvilket ikke var tilfældet i de ovennævnte undersøgelser.

Hovedkonklusionerne er i LO's rapport indikerer, ligesom APL undersøgelsen fra 2007, at kerneværdierne i fagbevægelsen til stadighed gælder, men der er også sket væsentlige forandringer blandt medlemmerne. Følgende områder fremhæves som konstante i perioden 1992 til 2002.

- Usvækket tilslutning til fællesskabet på arbejdspladsen og et udbredt ønske om at få mere indflydelse på arbejdets konkrete tilrettelæggelse
- Arbejdet står fortsat som en central del af lønmodtagerlivet, men det gør fritid også

- Der er kun sket små forandringer i medlemmernes prioritering af de opgaver som fagforeningsarbejdet skal beskæftige sig med.
- Medlemsopbakningen til vældfærdsstaten er fortsat stærk. (LO 2005:4)

På fem områder dokumenteres en ændrede holdninger blandt LO-medlemmerne i perioden, og det er:

- Højere aldersgennemsnit og klart flere med en erhvervskompetencegivende uddannelse
- En svagere solidarisk begrundelse for medlemskab af en fagforening, til fordel for en mere nyttebaseret tilgang
- Klart lavere ønske om at få medbestemmelse på arbejdspladsens overordnede beslutninger.
- Forbedret forhold til ledelsen
- Flere medlemmer stemmer borgerligt. (LO 2005:4)

Det konkluderes endvidere, at der kan spores en stigende grad af individualisering, der dog skal forstås inden for rammerne af kollektivitet. (LO 2005:192) Undersøgelsen er yderst relevant for dette speciale, da datasættet på flere områder er sammenligneligt med LMO datasættet specialet tager afsæt i, og det giver mulighed for fra 1992 til 2010 at følge LO-medlemmernes holdninger.

4.1.4 Hvornår er man ung?

Hvornår er man ung? Det er et godt spørgsmål, der som illustreret i teoriafsnittet ikke nødvendigvis er et entydigt svar på, men det er også titlen på en artikel af Gundelach og Nørregård-Nielsen (2006), der med udgangspunkt i den danske værdiundersøgelse analyserer ungdom i henholdsvis et alders- og generationsperspektiv. Som det var tilfældet i APL og LO dokumentation 2005, er konklusionen også her, at det er vanskeligt at tegne et entydigt billede af unge og ældres forskelligheder. Generation synes at have stor betydning for de unges holdning til velfærdsstaten eller arbejdslivet. En af hovedkonklusionerne i analysen er, at der til en vis grad er sket et skift, og det derfor er meningsfyldt at opsplitte ungdomsbegrebet til alders-unge og livs-unge. De

alders-unge er personer under 30 år, som i gennem en lang periode får flere elementer at voksenlivet ind i deres liv, det kan være børn, fast partner eller fast arbejde. Når denne periode er ved at være forbi fortsætter disse personer som livs-unge. De forsøger at holde fast i ved de attraktive elementer ved ungdommen og vil gerne opleves som unge og forsøger at undgå at der opstår et skel mellem dem og den næste generation. Lidt karikeret kan man sige, at de livs-unge forbliver i cowboybukser hele livet, og bevæger sig direkte fra ungdommen ind i alderdommen. (Gundelach og Nørregård-Nielsen 2006:45)

Gundelach og Nørregård-Nielsens (2006) perspektiver på alder er interessante i forhold til problemstillingen, da en mere nuanceret forståelse af unge og ungdomsbegrebet, kan bidrage til bedre at forstå, hvorfor de unge i LO er vanskeligere at organisere end tidligere.

4.1.5 Unges holdninger til a-kasser – en kvalitativ analyse

Afslutningsvis beskrives en undersøgelse udarbejdet af Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA) for a-kassernes samvirke i 2006. Titlen er: *Unge holdninger til a-kasser – en kvalitativ analyse*. Metodisk adskiller undersøgelsen sig fra, undersøgelserne beskrevet ovenfor, da der er tale om en undersøgelse som udelukkende bygger på kvalitative data bestående af ni fokusgruppeinterviews med unge under 30 år. Grupperne indeholder både ikke-medlemmer, beskæftigede medlemmer, ledige medlemmer, ikke-medlemmer i uddannelse og ledige ikke-medlemmer. Fokusgruppeinterviewene er suppleret med interviews med 18 konsulenter fra a-kasserne og ungdomskonsulenter fra 13 forskellige forbund. (CASA 2006:8-9) Undersøgelsen fra CASA er interessant, dels på grund af metoden som giver mulighed for at få et indblik hvorfor de unge fravælger a-kasserne, og del på grund af at analysen kvalitative karakter. Der kan til gengæld argumenteres for, at metodevalget svækker generaliserbarheden. Det skal bemærkes, at undersøgelsen udelukkende fokuserer på a-kasser, hvilket er en svaghed i relation til specialet, da fokus her er både fagforeninger og a-kasser, imidlertid bidrager undersøgelsen med en række interessante konklusioner, med relevans for problemformuleringen.

For LO-medlemmerne er konklusionen opdelt i fem motivationer og fem barrierer for a-kassemedlemskab i prioriteret rækkefølge efter hvad de unge oftest fremhæver. Økonomisk sikkerhed fremhæves som den væsentligste årsag til medlemskab af en a-kasse, og de unge betragter i høj grad a-kassen som en forsikringsordning. De unge fremhæver desuden at deres motivation for medlemskab vil stige, når der stiftes familie. Der er også en værdighed forbundet med a-kassemedlemskabet, det er således mere eftertragtet at modtage dagpenge end at være på offentlige overførselsindkomst, da man selv har bidraget til at optjene dagpenge. Venner og familie fremhæves som væsentlig faktor i forhold til beslutningen om at melde sig ind i en a-kasse. Reklamer og konkurrencer fremhæves også som betydningsfulde, hvilket ses, da flere unge fremhæver at muligheden for at vinde en mobiltelefon, var årsagen til indmeldelsen. (CASA 2006:20) Motivationen for medlemskabet er i den forbindelse interessant, der kan stilles spørgsmålstejn ved om personer, som er blevet medlem på grund af venner og familie er mere loyale end de personer, hvis indmeldelse i bund og grund handler om at de har et ønske om at vinde en mobiltelefon. Undersøgelsen fokuserer ikke på om medlemmerne forbliver loyale, men udelukkende på hvorfor de blev medlem, men loyalitets betragtningen synes her meget relevant, da det ikke kun handler om at rekruttere nye medlemmer, men også at fastholde medlemmer. Med tanke på normer og værdiers betydning, beskrevet i kapitel 3, synes det sandsynligt, at unge der blev medlem på grund af venner eller familie, er mere loyale end medlemmer som har handlet mere nyttemaksimerende.

Den vigtigste barriere for a-kassemedlemskab er ganske enkelt uvidenhed. De unge har et meget begrænset kendskab til a-kasser og har ofte også svært ved at adskille fagforening og a-kassens arbejdsopgaver fra hinanden. En mindre gruppe ser både fagforening, a-kasse og jobcenter som tilhørende samme system. Det er problematisk, at en negativ oplevelse i et jobcenter, har en negativ afsmittende effekt på a-kasserne, da de unge har vanskeligt ved at skelne mellem de forskellige institutioner. En anden barriere er ganske enkelt, at mange af de unge ikke er blevet spurgt, om de vil være medlem. Denne problematik kan meget vel også formodes at være gældende for fagforeningerne. I undersøgelsen spores en general modvilje mod a-kasserne, som er særligt stærk blandt

ikke-medlemmerne. Denne modvilje spiller sammen med manglende viden, da der i utalt grad er tale om myter, om hvordan a-kasserne misbruger pengene til personalegoder og fede lønninger – historier som har været fremme i medierne om fagforeningerne. Netop manglende viden har en negativ indvirkning på beslutningen om indmeldelse i en a-kasse, der er blandt de unge en tiltro til at det offentlige forsørger dem i tilfælde af ledighed, en forståelse af a-kasserne som en kontrolenhed og manglende kendskab til prisen. (CASA 2006:24;31) Endeligt er der spørgsmålet om individualisering, her er de unges holdninger på den ene side ganske klare. De ønsker ikke at bidrage til en a-kasseordning, som de ikke har nogen forventning og at gøre brug af. Dette kan tolkes, som om de unge er usolidariske, men det afvises af de unge. De unge har således ikke en forståelse af sig selv som usolidariske, fordi de kun ønsker at bidrage hvis de selv har nytte af bidraget. (CASA 2006:28)

De fem ovenstående undersøgelser bidrager alle med relevante forklaringer på, hvorfor unge lønmodtagere er vanskelige at organisere end ældre. Denne viden er yderst relevant i forhold til udviklingen af de hypoteser, som skal besvare problemformuleringen.

Kapitel 5 – Hypoteser og operationalisering af analysestrategi

Nærværende kapitel skal ses i sammenhæng med metodeafsnittet, teoriafsnittet og afsnittet om resultater fra eksisterende undersøgelser og forskningsprojekter. Sigtet med afsnittet er først og fremmest at skabe overblik over, hvordan problemformuleringen skal besvares ved hjælp af de opstillede hypoteser. Afsnit 5.1 giver et overblik over mulig årsager til, at unge i større grad fravælger fagforeningsmedlemskab end ældre. Disse årsager operationaliseres til fire hypoteser. I afsnit 5.2 operationaliseres analysestrategien.

5.1 Hypoteser

I dette afsnit beskrives sammenhængen mellem teorien og resultaterne fra andre undersøgelser, og der argumenteres for de valgte hypoteser. I henhold til afgrænsningen skal det bemærkes, at fokus i analysen primært er de faktorer som har relevans i forhold til de unge. Der kan opstilles komplementære hypoteser blandt andet omkring ændringer i institutionelle forhold, demografi og forskelle i overenskomstdækning og TR dækning på det offentlige og private område. En del af disse forklaringer, eksempelvis demografi, forklarer direkte de markante fald i andelen af organiserede unge - der er simpelthen færre unge. Ovenstående forhold vil ikke være det primære fokus, men der foretages indledningsvis en analyse af mere deskriptiv karakter, med det formål at belyse betydningen af blandt andet demografiske udvikling og ændringer uddannelsesvalg,

Overordnet beskæftiger teoriafsnittet sig med forklaringer som er funderet i en grundlæggende forståelse af aldersbetydning i forhold til at vælge eller fravælge fagforeningen. Alders- og generationsperspektivet indtager således to helt grundlæggende perspektiver, der kan bidrage med forklaringer på, hvorfor de unge er vanskeligere at organisere end ældre. Desuden beskæftiger teorien sig med sociale normer, rationalitet og individualiserings betydning i forhold til valget af fagforening. Resultaterne fra undersøgelserne beskrevet ovenfor, understøtter i høj grad de teoretiske

antagelser. Eksempelvis fremhæver Due og Madsen (2010), at fagforeningerne og a-kasserne fortsat har et vist greb i de unge over 30 år, det fremhæver relevansen af aldersperspektivet, da man forbliver længere tid i ungdomslivet, og derfor ikke ser relevansen af fagforeningsmedlemskabet før senere i livet. I forlængelse her af fremhæver CASA undersøgelsen 2006, at motivationen for a-kasse medlemskab stige, når der stiftes familie, hvilket ligeledes er i tråd med aldersperspektivet, da familie formodes at medføre et ønske om at opnå større økonomisk sikkerhed.

Flere af undersøgelserne viser, at de unge er blevet mere nytteorienteret i deres tilgang til fagbevægelsen. Denne observation er interessant, og kan tolkes som om, der er sket et skred i de unges norm og værdigrundlag, og det er en årsag til de er vanskeligere at organisere. Individualiseringsteorien, der er knyttet til ændringer i normer, synes også at bidrage med forklaringer, da de unge som bekendt står over for langt flere valg, og er frigjorte fra traditionsbundne normer og værdier. Resultatet er at unge træffer beslutninger som har relevans for den nuværende livssituation. Sociale normers betydning understreges også i de empiriske undersøgelser. I forlængelse her af dokumenterer CASA 2006 at venner og familie spiller en rolle i medlemskabet det peger i retning af, at sociale normer og traditioner har en betydning for beslutningen om medlemskab af en fagforening. I CASA's undersøgelse fremgår det, at solidaritet er mindre udbredt, men de unge oplever ikke sig selv som usolidariske. Det er relevant i forhold til de kvantitative undersøgelser som eksempelvis APL, da de unge må formodes at svare bekræftende på spørgsmål om solidaritet, men i et klassisk arbejder perspektiv handler usolidarisk. Der kan således argumenteres for, at der er et paradoks mellem selvopfattelsen og handlinger blandt de unge. Det tilføjer en ekstra overvejelse til metoden i speciale, da det kan forventes at unge svare bekræftende på spørgsmål om solidaritet, uden nødvendigvis at handle efter disse overvejelser. APL undersøgelsen i den forbindelse at medlemskabet på flere punkter er dobbeltsidet, hvilket er i tråd med Gundelach og Nielsen-Nørregaards konklusion.

Ovenstående afsnit giver ikke én gensidigt udelukkende forklaring på de unges valg eller fravalg af fagforeningsmedlemskab, men derimod en række mere eller mindre

komplementære forklaringer. Med udgangspunkt i problemformuleringen og overvejelserne ovenfor tager analysen afsæt i fire nedenstående hypoteser:

1. *Unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en alderseffekt.*
2. *Unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en generationseffekt.*
3. *Øget individualisering og ændringer i sociale normer bevirker, at unge i større grad end ældre fravælger fagforeningsmedlemskabet.*
4. *De unge fravælger fagforeningsmedlemskab som et resultat af manglende kendskab til de faglige organisationer.*

Som nævnt indledningsvis indfanger hypoteserne ikke alle forklaringsmuligheder, men i de fire teser er de væsentligste pointer fra både teorien og andre undersøgelser søgt indfanget. Det vurderes således, at teserne bidrager med relevante forklaringer på, hvorfor unge orienterer sig anderledes mod fagbevægelsen end ældre.

5.2 Operationalisering af analysestrategi

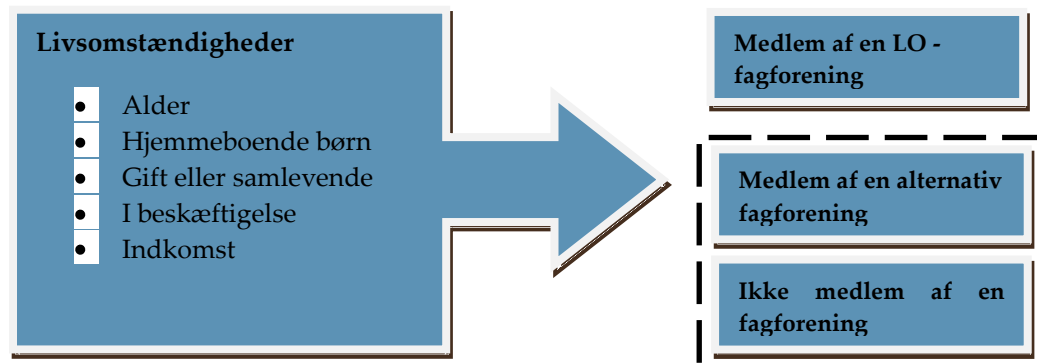
Analysen operationaliseres og struktureres på følgende måde. Først foretages der i *kapitel 6 medlemssammensætningen i LO fra 1992 til 2010*. En analyse af medlemsudviklingen i LO, med fokus på alder, køn, indkomst, demografisk udvikling, uddannelsesniveau og politiske holdninger. Analysen foretages med henblik på at tegne et billede af de ændringer, der er sket i medlemssammensætningen i LO over de sidste 18 år. Denne analyse af mere deskriptiv karakter er nødvendig at foretage, da ændringer i LO's medlemssammensætning, kan være den bagvedliggende forklaring på at LO-medlemmernes holdninger er ændret. Hvis der forekommer et systematisk frafald af bestemte grupper, vil det give udsalg i de efterfølgende årsagsanalyser, og det er derfor vigtigt at analysere dette inden de fire hypoteser besvares.

I *kapitel 7 Aldersperspektivet og betydningen af livsomstændigheder*, besvares hypotese 1. Hypotesen er som nævnt, at livsomstændigheder har betydning for om lønmodtagerne

kan se nytten af at være medlem af en fagforening. Motivationen for at indmeldelse er derfor rationel, da fagforeningsmedlemskabet først bliver aktuelt i det øjeblik lønmodtagerens livssituation ændres og der opleves en nytte af fagforeningsmedlemskabet. I figur 1 er opstillet et kausaldiagram der viser, kausalitetsforholdet mellem livsomstændigheder og fagforeningsmedlemskab. De fem udvalgte livsomstændigheder, er udarbejdet med inspiration fra Gundelach & Nørregård-Nielsen (2006) og repræsenterer livsomstændighederne i aldersperspektivet.

Livsomstændigheders indflydelse på organiseringsgraden antages at have to mulige udfald, som er 1: Medlem af et LO-forbund eller 2: medlem af en alternative fagforening eller uorganiseret, hvilket er illustreret med den stiplede linje, Medlemmer af de alternative og uorganiserede ansues i analysen samlet. Årsagen her til er, at de alternative organisationer, står udenfor det formelle partssamarbejde og derfor ikke understøtter den danske model.

Figur 1. Analyse af valget af fagforeningsmedlemskab i aldersperspektivet

Analysen af fagforeningsmedlemskab i aldersperspektivet, medvirker til at afklare om alder er den primære forklaring på de unges fravalg af fagforening eller om det er livsomstændighederne som er forbundet med en bestemt alder, der er afgørende. Sigtet med kapitel 7 er således at afklare, i hvor stor grad de fem variable har forklaringskraft i forhold til valg af fagforeningen. Analysen vil tage afsæt i udvalgte livsomstændigheders indflydelse på organiseringsgraden, samt en statistisk diskriminantanalyse, der kan afgøre om LO-medlemmerne på udvalgte

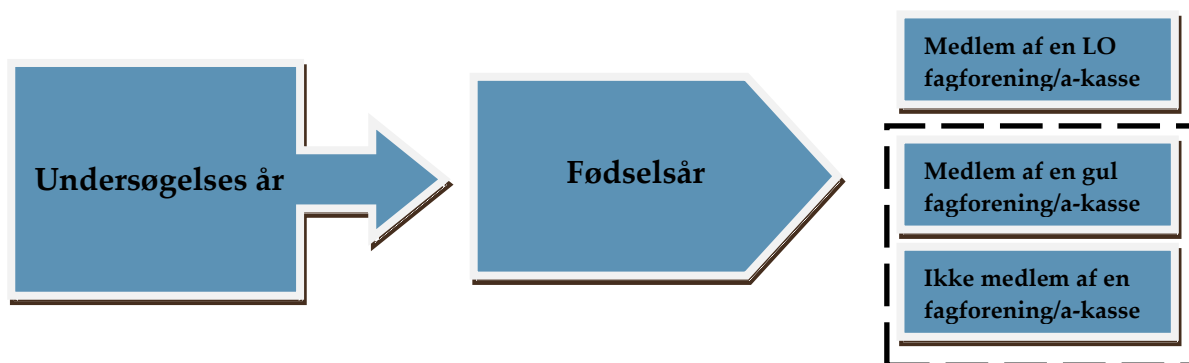

livsomstændigheder er signifikant forskellige fra lønmodtagere som er uorganiseret eller medlem af de alternative.

I *kapitel 8 Generationsperspektivet og individualisering* besvares hypotese to og tre. Årsagen til at to af de opstillede hypoteser besvares i dette kapitel er, at datagrundlaget giver mulighed for at belyse mulige generationseffekter og individualiseringstendenser, via det samme datagrundlag.

I forhold til generationseffekten er hypotesen, at det er det er fødselsåret og de normer som er knyttet til den historiske kontekst lønmodtageren er opvokset i der har betydning for holdningerne til fagbevægelsen. En forudsætning for at fortage en analyse i generationsperspektivet er, at der kræves en serie af statistiske tværsnitsundersøgelser fra en længere undersøgelsesperiode. Årsagen her til er, at holdningerne formodes at være konstante, og derfor vil man over tid kunne observere, at holdninger er stabile.. Analysen fortages på baggrund af resultaterne fra APL undersøgelsen i 1992 og 2002, der sammenlignelige visse dele af LMO'en (2010). I figur 2 neden for er kausaldiagrammet for analysen af fagforeningsmedlemskab i generationsperspektivet illustreret.

Figur 2 Analyse af fagforeningsmedlemskab i generationsperspektivet

Analysen i generationsperspektivet vil være rettet mod om respondenterne er organiseret eller ej, men et andet væsentligt element i analysen vil være at kortlægge om holdninger er stabile over tid, hvilket indikere at fagforeningsmedlemskab påvirkes af en generationseffekt. Udover hypotesen 2, at unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en generationseffekt, vil kapitel 8 også besvare hypotese 3, hvor antagelsen er, at unges fravalg af fagforeningsmedlemskab, er et resultat af individualisering og

ændringer i sociale normer i forlængelse her af vil analysen afklare om unge i lige så stort omfang er kollektivt orienteret som ældre. LMO'en indeholder en række spørgsmål, der har fokus på kollektive og individuelle kollektivism af fagforeningsmedlemskabet, og spørgsmålene her om ses som en indikator for graden af individualisering blandt lønmodtagerne.

Kapitel 9 De unges kendskab til fagforeninger besvarer hypotese 4. I denne hypotese antages det, at unges fravalg fagforeninger fordi de ikke har den nødvendig viden om de arbejdsopgaver fagbevægelsen varetager. Besvarelsen af hypotese fire vil ske på baggrund af, resultaterne fra de to fokusgruppeinterviews.

Kapitel 6 - Medlemssammensætningen i LO 1992 - 2010

I nærværende kapitel analyseres udviklingen i medlemssammensætningen i LO-forbundene fra 1992 og frem til 2010. Formålet med kapitlet er at give et samlet billede af udviklingen i LO-forbundene på en række strukturelle variable. Forskydninger i medlemssammensætningen er væsentlige at identificere, da disse ændringer kan medvirke til at forklare ændringer i LO-medlemmernes holdninger og handlinger. Udviklingen beskrives med udgangspunkt i ALP undersøgelserne fra 1992 og 2002 samt LMO'en fra 2010. Kapitlet vil indeholde en beskrivelse af udviklingen i arbejdsstyrken. Herefter gives en karakteristik af LO-medlemmerne med fokus alder, uddannelse, indkomst, politiskholdning og fordelingen mellem offentlig og privat ansat.

6.1 Udviklingen i arbejdsstyrken og lønmodtagernes alderssammensætning

I specialets indledning er det anskueliggjort, at en stor andel af de unge har forladt fagbevægelsen siden 1994⁶. En del af forklaringer på dette, er den demografiske udvikling - der er ganske enkelt blevet færre unge på arbejdsmarkedet. Det er derfor interessant at se på udviklingen i arbejdsstyrken blandt unge LO-medlemmer, da arbejdsstyrkens udvikling er en af årsagerne til den faldende organisationsprocent blandt de unge. I tabel 3 ses udviklingen i arbejdsstyrken fra 1993 til 2008 blandt unge under 30 år, samt LO's dækningsgrad.

Tabel 3 Medlemsudviklingen i LO blandt unge under 30 år

	LO-medlemmer	Arbejdsstyrken (beskæftigede og ledige lønmodtagere)	Dækningsgrad (Pct.)
1993	470.831	814.385	57,8
2000	351.104	716.237	49,0
2003	312.799	655.943	47,7
2005	284.242	624.136	44,8
2008	228.329	664.254	35,4
Ændring 1993 – 2008	-242.502	-170.131	-
Ændring i pct.	-51,5	-20,9	-22,4

Kilde: Ibsen 2009

⁶ Afsnit 1.1.2 *Unge og fagbevægelsen*, tabel 1

Tabellen 3 viser, at en del af forklaringen på medlemstilbagegangen blandt unge LO-medlemmer, skyldes den demografiske udvikling. Tabellen viser imidlertid, at den demografiske ikke alene kan forklare LO's medlemstilbagegang. Det understreges af, at dækningsgraden – det vil sige andelen af medlemmer LO organiserer – er faldet med 22, 4 pct. siden 1993. Medlemstilbagegangen i LO, er således væsentligt større end, end hvad der kan tilskrives den demografiske udvikling.

Det faktum, at arbejdsstyrken får et stadigt højere aldersgennemsnit, samt at de unge fravælger LO af andre årsager bevirker, at det er relevant at se på aldersfordelingen hovedorganisationerne i mellem, da det derved kan afgøres om alderssammensætningen i LO, er mere skæv end de øvrige hovedorganisationer. I tabel 4 nedenfor ses lønmodtagernes aldersfordeling i hovedorganisationerne, de alternative samt de uorganiserede. Det skal bemærkes, at tabel 4 udelukkende er et udtryk for hvordan, aldersfordelingen så ud i undersøgelsesåret 2010.

Tabel 4 Lønmodtagernes alder krydset med hovedorganisationerne, de alternative samt uorganiseret (2010)

	LO	FTF	AC	Alternative	Uorganiserede	Total
Op til 25 år	4	3	5	5	20	8
26-30 år	7	6	13	9	12	9
31-40 år	15	17	28	27	23	20
41-50 år	18	18	14	23	12	17
51-60 år	42	41	21	26	21	33
Over 61 år	14	16	19	10	11	13
Total	100	100	100	100	100	100
N	(1731)	(200)	(103)	(424)	(1103)	(3935)

Kilde: LMO 2010

Af tabel 4 fremgår det, at det er LO og FTF, som har klart flest ældre medlemmer. I både LO og FTF er over halvdelen af medlemmerne over 51 år. Til sammenligning har både AC og de alternative en mere homogen medlemssammensætning, hvor en stor del af medlemmerne udgøres af personer i aldersgruppen mellem 31 til 50 år. I forhold til personer, som er uorganiserede, er billedet knap så entydig. De uorganiserede er således repræsenteret blandt samtlige aldersgrupper, men det ses dog, at der er særligt mange unge, som er uorganiseret. Hvis man ser på, hvordan lønmodtagernes aldersfordeling er i hovedorganisationerne, de alternative og blandt de uorganiseret, tegner der sig et

billede af de mange unge er uorganiseret, hvorimod der blandt de 31 til 40-årige er mange medlemmer af de alternative, og endeligt har LO og FTF særligt mange medlemmer over 51 år.

6.2 Medlemsudviklingen i LO

I dette afsnit gives en karakteristik af LO-medlemmerne. Afsnittet har fokus på LO-medlemmernes køn, uddannelse, om de er offentligt eller privat ansat, indkomst og politisk orientering.

Tabel 5 viser LO-medlemmerne fordelt på køn og alder i perioden 1992 til 2010. Af tabellen kan udledes en række interessante konklusioner. For det første er gennemsnitsalderen steget betragteligt. Fra 1992 og frem til 2010 er gennemsnitsalderen for både mænd og kvinder steget med omkring 10 år. Den kraftige stigning i aldersgennemsnittet er et resultat af, at de unge i større grad fravælger LO-forbundene, kombineret med den demografiske udvikling.

Tabel 5 LO medlemmerne fordelt på alder og køn i 1992, 2002 og 2010 (pct.)

	Kvinder			Mænd			Total		
Årstal	92	02	10	92	02	10	92	02	10
Alder									
Op til 25 år	14	9	6	16	10	3	15	9	4
26-30 år	15	11	8	14	13	7	15	12	7
31-40 år	26	24	16	27	22	14	27	23	15
41-50 år	27	28	18	26	32	17	26	30	18
51-60 år	17	26	37	15	21	47	16	24	42
Over 61 år	2	2	15	2	3	13	2	2	14
Gennemsnitsalder i år	39,0	41,9	49,9	38,3	41,3	47,7	38,7	41,7	48,9
N	1659	477	821	1666	493	882	3266	970	1703

Kilde: APL 1992, 2002 og LMO 2010

I analysen af medlemsudviklingen er det undersøgt, om der er forskel på kvinder og mænds organiseringsgrad i forhold til både a-kasse medlemskab og fagligt medlemskab. For både a-kasse medlemskab og det faglige medlemskab gælder det, at omkring 3 pct. point flere kvinder end mænd er medlem af en a-kasse eller fagforening.

I karakteristikken af LO-medlemmerne er det relevant at se på udviklingen i uddannelsesniveaue, da det ikke kun er i forhold til alderssammensætningen blandt

LO-medlemmernes, der er sket markante skred i. Dette fremgår af tabel 6 LO-medlemmernes uddannelsesniveau fordelt på alder i år 1992, 2002 og 2010.

Tabel 6 LO-medlemmernes uddannelsesniveau krydset med alder i år 92, 02 og 10 (Pct. og antal) Spørgsmål: Hvad er din højt gennemførte uddannelse?

	Grundskole			Gymnasial Udd.			EUD			KVU, MVU og LVU			Anden Udd.			N		
Årstal	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10
Op til 25 år	23	22	36	7	18	23	62	49	37	4	10	4	5	1	0	501	90	68
26-30 år	23	7	17	5	4	7	57	71	63	6	17	13	10	2	0	489	114	120
31-40 år	30	12	19	2	2	8	43	60	61	12	25	13	13	1	0	893	222	257
41-50 år	40	20	25	2	2	8	34	53	50	12	25	16	13	0	0	877	292	302
51-60 år	55	28	42	1	2	5	22	49	42	9	22	10	12	0	0	521	227	719
Over 61 år	58	36	44	3	5	4	13	36	39	10	23	12	15	0	0	67	22	239
Total	35	19	34	3	4	7	42	55	47	9	22	12	11	1	0	3374	967	1704

Kilde: LMO 2010

Noter: 1. EDU erhvervsuddannelse. KVU kort videregående uddannelse. MVU Mellemlang videregående uddannelse. LVU lang videregående uddannelse.

Af tabel 6 fremgår det, at næsten halvdelen af LO-medlemmerne (47 pct.) har en erhvervsuddannelse. Der kan, med undtagelse at aldersgrupperne under 30 år, ikke ses store forskydninger i udvikling fra 2002 til 2010 i andelen af LO-medlemmer med en erhvervsuddannelse. Efter erhvervsuddannelser, er der en stor del (34 pct.) af LO-medlemmerne som har folkeskolen som højest afsluttede uddannelse. Ikke overraskende fremgår det, at alder har stor indvirkning på uddannelsesniveauet. De yngre medlemmer er generelt bedre uddannet, hvilket viser, at andelen af LO-medlemmer uden en kompetencegivende uddannelse er faldende. Aldersgruppen op til 25 år, er en undtagelse her for, hvilket kan skyldes, at de unge medlemmer endnu ikke er færdige med deres uddannelse.

Når udviklingen i LO-medlemmernes uddannelsesniveau fra 1992 til 2010 betragtes, er det interessant, at der er sket et stort fald i andelen af medlemmer, som har en KVU, MVU eller LVU. Der er umiddelbart to forklaringer på denne udvikling. For det første er uddannelsesniveauet i arbejdsstyrken generelt hævet betragteligt, hvilket betyder, at mange unge uddanner sig fra LO over i FTF og AC. For det andet er der fra 2002 til 2010 sket væsentlige strukturelle ændringer som har medført, at lønmodtagere nemmere kan skifte til andre forbund. (Ibsen 2008:4-5)

Som nævnt tidligere er der en stor andel af LO-medlemmerne har en Erhvervsuddannelse (EUD), og der er sket et stort fald i antallet af medlemmer med en KVU, MVU eller LVU. Det er derfor interessant at se på antallet af elever, som har færdiggjort en EUD, hvilket kan gøres ved hjælp af Undervisningsministeriets databank, som indeholder en detaljeret uddannelsesstatistik på tværs af uddannelsesområder. Det fremgår af undervisningsministeriets statistik, at andelen af elever, der gennemfører en EUD fra 2000 til 2009 er faldet med 8059 elever, hvilket svarer til et fald på 21 pct. Hvis man tilsvarende ser på andelen, som har gennemført en KVU, MVU og LVU, har der været en stigning på 8336 personer, hvilket svarer til en stigning på 20 pct..⁷ Udviklingen på uddannelsesområdet viser, at der er færre elever, som gennemfører en EUD, og flere elever, som gennemfører en KVU, MVU eller LVU. Tabel 6 viser, at det netop er elever med en EUD, som LO typisk organiserer, og en del af forklaringen på medlemstilbagegangen antages derfor at skyldes, at mange medlemmer har uddannet sig ud af LO-forbundene.

⁷ Beregningen er foretaget på baggrund af Undervisningsministeriets statistik over fuldførelsesprocenter på EUD, MVU og LVU Danmarks Statistik og UNI•C Statistik & Analyse samt egne beregninger

Når man ser på aldersfordelingen af LO-medlemmer, som er beskæftigede i den offentlige eller private sektor viser det sig, at ældre medlemmer er i større omfang offentligt ansat, hvorimod de unge i større grad ansættes i den private sektor.

Tabel 7 LO medlemmerne fordelt på alder samt offentlig og privat sektor (Pct. og antal)

Årstal	Offentlig sektor			Privat sektor			N		
	92	02	10	92	02	10	92	02	10
Op til 25 år	22	33	25	78	67	75	407	85	60
26-30 år	25	14	39	76	86	61	384	113	92
31-40 år	40	35	29	60	65	71	743	215	229
41-50 år	44	42	42	56	58	58	776	281	269
51-60 år	53	50	54	47	50	46	426	214	652
Over 61 år	59	36	50	41	64	50	56	22	232
Total	39	38	46	61	62	54	2813	930	1534

Kilde: LMO

N: 1534

Tendens til at flere unge LO-medlemmer er ansat i de private sektor er interessant, da det typisk er nemmere at organisere medlemmer i den offentlige sektor, det skyldes blandt andet, at der er en højere overenskomstdækning, et mere udbygget TR system og offentlige arbejdspladser er typisk store enheder, hvor det alt andet lige, er nemmere at få kontakt til både de organiserede og uorganiserede.

I analysen af organisationsprocenten på henholdsvis offentlige og private arbejdspladser, kan der ses en klar tendens, som peger i retning af højere organisationsprocenter på det offentlige område. Blandt offentligt ansatte er 82 pct. medlem af en a-kasse og 90 pct. medlem af en fagforening. Til sammenligning er kun 76 pct. medlem af en a-kasse i den private sektor og 77 pct. er medlem af en faglig organisation.

Det skal bemærkes, at der forbundene imellem er stor forskel på antallet af medlemmer, som er ansat i den offentlige eller private sektor. FOA organiserer næsten udelukkende offentlige ansatte, hvorimod 3F's medlemmer typisk er ansat i den private sektor.

Tabel 8 LO-medlemmernes indkomst krydset med alder (pct.)

Spørgsmål: Hvad er din samlede årlige personlige indkomst?

	Op til 25 år	26-30 år	31-40 år	41-50 år	51-60 år	Over 61 år	Total
Op til 99.000	14	2		-	-	-	1
100.000 - 149.000	36	5	1	1	1	1	2
150.000-199.000	7	12	7	8	8	3	7
200.000-249.000	4	13	13	12	15	12	13
300.000-349.000	16	43	23	19	26	14	23
350.000-399.000	13	11	18	23	23	28	22
400.000-499.000	-	8	16	17	11	18	13
Over 500.000	11	4	22	19	16	25	18
Total	100	100	100	100	100	100	100
N	(56)	(97)	(229)	(277)	(685)	(237)	(1581)

N=1581

Kilde: LMO

Ovenfor i tabel 8 ses LO-medlemmernes indkomst krydset med alder i år 2010. De største indkomstgrupper er mellem 300.000 og 399.000 kr. årligt, disse grupper udgør samlet 45 pct. af medlemmerne. Der er desuden næsten en femtedel af medlemmerne, som har en indkomst over 500.000 kr. årligt. Når indkomsten sammenholdes med LO-medlemmernes alder, tegner der sig ikke overraskende et billede af at de yngste medlemmer også har den laveste indkomst. Det er desværre ikke muligt på baggrund af APL og LMO data at sammenligne LO-medlemmernes indkomst over tid. Tendensen til, at de yngste i arbejdsstyrken også har den laveste indkomst, er imidlertid interessant, idet det er blandt lønmodtagerne i de laveste indkomster, medlemstilbagegangen har været størst set i forhold til arbejdsstyrken. (Due og Madsen 2010:98)

Tabel 9 LO-medlemmernes politiskholdning krydset med alder (pct.).

Spørgsmål: Hvad stemte du ved sidste folketingsvalg?

	Venstre for midten			Midten			Højre for midten			N		
Årstal	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10
Op til 25 år	56	36	50	7	14	2	38	50	48	298	64	68
26-30 år	62	26	67	8	4	0	30	70	33	368	99	120
31-40 år	73	40	43	7	8	4	20	53	53	733	194	257
41-50 år	76	56	57	7	6	3	17	38	41	742	251	301
51-60 år	76	61	69	8	5	2	17	34	29	439	195	718
Over 61 år	77	53	68	2	0	2	21	47	30	47	19	238
Total	71	48	63	7	6	2	22	46	35	2651	822	1702

Kilde: APL 1992, 2002 og LMO 2010

Note: 1. Medlemmer der har svaret inden for kategorierne stemte ikke, havde ikke stemmeret og vil ikke svare er ikke medtaget i tabel 9.

Tabel 9 viser, LO-medlemmerne partivalg fra 1992 og frem til 2010 fordelt på alder. Samlet er der flere LO-medlemmer, som stemte til venstre for midten (63 pct.), hvilket har været gældende for hele perioden. Udviklingen viser, at tilslutningen til partierne til venstre for midten falder kraftigt i år 2002, for igen at stige i år 2010. Udviklingen i de tre udvalgte år er interessant særligt i forhold til medlemmerne under 30 år, der i langt større udstrækning tilslutter sig partierne til venstre for midten end det var tilfældet i 2002.

Det er interessant, at der er sket så store skift i medlemmernes politiske ståsted siden 2002. Den store stigning i tilslutningen til partierne til venstre for midten, kan være et resultat af et skift i det politiske klima. Undersøgelsen i 2002 er gennemført ganske kort tid efter den borgerlige regering med Anders Fogh Rasmussen i spidsen kom til magten – altså et politisk højde punkt for partierne til højre for midten. For undersøgelsesåret 2010 gælder det, at partierne til venstre for midten, er styrket betragteligt. Skiftet i det politiske klima fra 2002 til 2010, kan derfor forklare en del af den stigning i tilslutningen til partierne til venstre for midten. En anden og mere alvorlig forklaring ses fra LO's side, er at medlemmerne der stemmer til højre for midten har valgt at skifte til eksempelvis de alternative forbund, af mere politiske årsager. I den forbindelse er det interessant at se på om politisk standpunkt influere på, hvor eller om lønmodtagerne vælger at organisere sig, hvilket er illustreret i nedenstående tabel.

Tabel 10 Medlemmer af LO, Ideologisk alternative og uorganiserede krydset med Politisk holdning *Spørgsmål: Hvad stemte du ved sidste folketingsvalg?*

	Hvad stemte du ved sidste folketingsvalg?			Total
	LO	Alternative	Uorganiserede	
Venstre for midten	53	16	26	39
Midten	2	7	6	4
Højre for midten	30	67	50	42
Andet, stemte ikke, havde ikke stemmeret, vil ikke svare	15	10	17	15
Total	100	100	100	100
N	1760	429	1121	3310

Kilde: LMO 2010

Af tabellen fremgår det tydeligt, at der er en klar sammenhæng mellem de politiske fløje, og hvor lønmodtagerne vælger at organisere sig. LO-medlemmerne stemmer overvejende på partierne til venstre for midten, hvorimod to ud af tre medlemmer af de ideologisk alternative fagforeninger, stemmer på partierne til højre for midten. For de uorganiserede er der ligeledes større tilslutning til partierne til højre for midten. Der er desuden en større gruppe, som har svaret, at de ikke stemte, ikke havde stemme ret eller ikke vil svare. Årsagen her til er primært, at der er blandt de uorganiserede er mange unge, hvor en væsentlig andel tilbage i 2007 endnu ikke havde stemmeret.

Den klare sammenhæng mellem den politiske højre-venstre skala, og hvor lønmodtagerne vælger at organisere sig er interessant. Hvis medlemmerne fravælger LO-forbundene til fordel for de ideologisk alternative organisationer af politiske årsager. Forstået på den måde, at de oplever LO-forbundene repræsentere partierne til venstre for midten, og ikke kan tilslutte sig dette, synes det at rejse et spørgsmål om et klart strategisk valg i forhold til, hvor tæt og hvordan der samarbejdes med de politiske partier. Nok er de formelle bånd til socialdemokratiet blevet brudt, og flere forbund forsøger at distancere sig fra de politiske partier. Eksempelvis nævnte HK's forbundsformand, Kim Simonsen i sin mundtlige beretning på HK kongressen i november 2009 følgende:

"Når det handler om politik, vil jeg gerne slå en ting fuldstændig fast. HK er ikke et politisk parti [...] Vi er en moderne fagforening. Og det betyder, at vi finder løsninger, der er til gavn for helheden"

(HK's forbundsformand Kim Simonsen. November 2009)

Både citatet ovenfor og beretningen som helhed giver indtryk af, at HK ønsker at være en fagforening, der ikke er tilknyttet bestemt et bestemt parti, og det er derfor meget bemærkelsesværdig at gæstetaleren på HK's kongres i 2009 var Socialdemokratiets formand Helle Thorning Schmidt. Ovenstående eksempel fra HK, synes i utalt grad at illustrere det dilemma LO-forbundene befinder sig i. På den ene side er der et langt og traditionsbundet forhold til bl.a. socialdemokratiet, men samtidigt er der en stor del af lønmodtagerne der tilhører en anden politisk fløj. Fagbevægelsens politiske arbejde er i

relation til de medlemmernes politiske holdninger, og de historiske traditioner for samarbejde med politiske partier en yders vanskelig balancegang, hvis medlemmerne fra de ideologisk alternative organisationer skal trækkes tilbage til LO.

6.3 Delkonklusion

Sammenligningen af de tre undersøgelsesår har vist, at aldersgennemsnittet i LO har været stigende, hvilket til dels kan forklares via den demografiske udvikling. Fra 1992 til 2010 er aldersgennemsnittet steget fra 39 år til 49 år, og medlemmerne under 30 år udgør derfor en stadig mindre del af den samlede medlemsskare. På nuværende tidspunkt er over halvdelen af LO-medlemmerne over 51 år, hvilket må betegnes som problematisk, da disse medlemmer inden for en kort årrække forlader arbejdsmarkedet, og derved ikke bidrager med kontingentkroner til fagforeningen. Analysen ovenfor har endvidere vist, at den demografiske udvikling kun i nogen grad kan forklare tilbagegang af unge medlemmer.

Der er i perioden 1992 til 2010 også dokumentere store forskydninger i medlemmernes uddannelsesniveau. Markant færre LO-medlemmer har en kort, lang, eller mellem lang videregående uddannelse. Analysen har desuden vist at, særligt de er yngre medlemmer har et højere uddannelsesniveau.

I forhold til beskæftigelse i den offentlige og private sektor viser udviklingen, at der siden 1992 er sket en stigning i andelen af offentligt ansatte. Denne stigning skyldes primært, at andelen af ældre medlemmer er steget i den offentlige sektor, hvorimod det forholder sig modsat for de yngre medlemmer, som i stigende grad ansættes i den private sektor.

Medlemmernes politiske tilhørsforhold har ændret sig markant siden 2002, hvor der tegnedes sig et billede af at de ældre medlemmer typisk tilhørte den politiske venstre fløj og de yngre medlemmer typisk tilhørte den politiske højre fløj. Ændringerne i medlemssammensætningen har givet en større grad af homogenitet i LO forstået på den måde, at der ikke længere er så stor forskel mellem de unge og ældres politiske ståsted.

De forskydninger som er sket i medlemssammensætningen i LO, skal holdes in mente når de fire hypoteser skal be- eller afkræftes. Særligt den demografiske udvikling og skift i politiske holdninger kan have indflydelse på, hvilke holdninger som er dominerende blandt LO-medlemmerne.

Kapitel 7 – aldersperspektivet og betydningen af livsomstændigheder

I dette kapitel påbegyndes analysen, som knytter an til de fire opstillede hypoteser (beskrevet i kapitel 5). Nærværende kapitel beskæftiger sig med den første opstillede hypotese, nemlig *at unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en alderseffekt*. Her analyseres fagforeningsmedlemskab med udgangspunkt i aldersperspektivet, der som beskrevet tidligere indebærer, at de livsomstændigheder lønmodtagerne befinder sig i har indflydelse på fagforeningsmedlemsskab. Analysen af livsomstændigheder indflydelse på organiseringsgraden foretages på to måder. Først analyseres, hvordan livsomstændighederne varierer imellem aldersgrupper, og hvilken betydning en mulig variation har for organiseringsgraden. Derefter gennemføres en diskriminantanalyse, der kan medvirke til at afgøre, hvilken betydning livsomstændigheder samlet har for organiseringsgraden blandt LO-medlemmerne.

7.1 LO-medlemmernes livsomstændigheder

Antagelsen i aldersperspektivet er, at personer, der befinder sig i en position, hvor de eksempelvis skal forsørge børn, vil være mere tilbøjelige til at organisere sig, da det giver tryghed, hvilket i dette tilfælde er ønskværdigt (livsomstændigheder indflydelse på organiseringsgraden betegnes alderseffekten). Der ligger i denne antagelse en forståelse af lønmodtagernes valg af fagforening som rationelt funderet, da den enkelte lønmodtager kun vælger fagforeningen til i det øjeblik, de kan se en nytteværdi heraf.

Hvis livsomstændigheder har betydning for, om lønmodtagerne vælger at organisere sig, er det relevant at se på, hvilken variation, der er i livsomstændigheder i mellem forskellige aldersgrupper. I nedenstående tabel (tabel 11) er tre variable (gift eller samlevende, hjemmeboende børn og i beskæftigelse) udvalgt. De tre variable er valgt, da de hver især repræsenterer bestemte livssituationer. Tabellen viser forskellige kombinationer af de tre variabler og, hvor stor en procentdel af de enkelte aldersgrupper, som opfylder de otte kombinationen. Aldersgrupperne under 30 år er de

personer, som typisk defineres som unge, blandt andet af LO, og det er desuden den gruppe, som er vanskeligst at organisere.

Tabel 11 Andelen af LO-medlemmer, der er gift eller samlevende, i beskæftigelse og har hjemmeboende børn fordelt på alder (i pct. af aldersgruppe)

	Gift eller samlevende	Hjemmeboende Børn	I beskæftigelse	Op til 25 år	26 – 30 år	31-50 år
K1	+	+	+	8	31	50
K2	+	+	-	0	7	7
K3	+	-	+	28	26	16
K4	+	-	-	0	3	2
K5	-	+	+	14	0	1
K6	-	+	-	0	2	0
K7	-	-	+	45	15	16
K8	-	-	-	2	14	3
N				(95)	(177)	(803)

Kilde: LMO 2010

Note: + angiver at variablen er repræsenteret. – angiver at variablen ikke er repræsenteret

Som det fremgår af tabel 11, er der markante forskelle på livssituationen i de tre alderskategorier. Blandt LO-medlemmerne op til 25 år er der kun 8 pct., som er gift eller samlevende, i beskæftigelse og har hjemmeboende børn. Omvendt er det halvdelen af medlemmerne over 31 år, som karakteriseret ved alle tre variable. Den generelle tendens i tabellen er således, at flere og flere disse livsomstændigheder kommer til i takt med, at alderen stiger. Livsomstændighederne stabiliserer sig efter 31 år, hvilket er forklaringen på, at aldersgruppen fra 31 til 50 år er grupperet sammen. Desuden er personerne over 51 år frasortet. Årsagen til dette er, at ældre lønmodtagere muligvis kan moderere en eventuel alderseffekt, da der blandt denne gruppe er en stor andel, som ikke har hjemmeboende børn eller er i beskæftigelse (eksempelvis efterlønnere og pensionister).

At der er forskel mellem de unge og ældres livssituation er måske ikke nogen overraskende konklusion. Dog er det bemærkelsesværdigt, at der blandt medlemmerne i aldersgruppen under 30 år er væsentlige forskelle, hvilket indikerer, at denne aldersgruppe langt fra er homogen. Når livsomstændigheder krydses med alder understreges desuden vigtigheden af ikke kun at definere unge ud fra deres biologiske alder, men også ud fra de livsomstændigheder, personer er i.

7.1.1 Har livssituationens indflydelse på a-kasse- og fagforeningsmedlemskab?

I ovenstående afsnit er der argumenteret for, at det ikke udelukkende er lønmodtagernes alder, der har betydning for, om de vælger at organisere sig eller ej, men det er derimod livssituation som er afgørende. Hvis det forholder sig sådan, at livssituationen har betydning for organiseringsgraden, vil der kunne observeres en sammenhæng mellem livssituationen og organiseringsgraden.

I tabel 12 er kombinationen af forskellige livsomstændigheder krydset med a-kassemedlemskab. Tabellen bekræfter antagelsen om, at der er sammenhæng mellem livsomstændigheder og organiseringsgraden. Lønmodtagere, der falder indenfor kategori ét og to er således mere tilbøjelige til at være organiseret i en a-kasse, end lønmodtagere som falder indenfor kategori seks, syv eller otte.

Tabel 12 Andelen af lønmodtagere, der er gift eller samlevende, i beskæftigelse og har hjemmeboende børn fordelt på a-kassemedlemskab (i pct.)

	Gift eller samlevende	Hjemmeboende Børn	I beskæftigelse	Er du forsikret mod ledighed som medlem af en a-kasse?	
				Ja	Nej
K 1	+	+	+	87	13
K2	+	+	-	85	15
K3	+	-	+	84	16
K 4	+	-	-	84	16
K5	-	+	+	73	27
K 6	-	+	-	51	49
K 7	-	-	+	66	34
K8	-	-	-	73	27

Kilde: LMO 2010

Note: + angiver at variablen er repræsenteret. - angiver at variablen ikke er repræsenteret

Tabel 12 dokumenterer en sammenhæng mellem livsomstændigheder og organiseringsgrad hvilket indikerer en alderseffekt, da ændringer i livsomstændigheder har indvirkning på, om lønmodtagerne er medlem af en a-kasse eller ej. Hvis man videre ser på livsomstændigheders indvirkning på fagforeningsmedlemskab i tabel 13 nedenfor, er der ikke nogen klar sammenhæng, og der kan derfor ikke umiddelbart

dokumenteres en alderseffekt. der ses dog en svag tendens til, at lønmodtagere i kategori seks, syv og otte, er mindre tilbøjelige til at være medlem af en fagforening.

Tabel 13 Andelen af lønmodtagere, der er gift eller samlevende, i beskæftigelse og har hjemmeboende børn fordelt på fagforeningsmedlemskab (i pct.)

	Gift eller samlevende	Hjemmeboende Børn	I beskæftigelse	Er du forsikret mod ledighed som medlem af en fagforening?	
				Ja	Nej
Kategori 1	+	+	+	82	18
Kategori 2	+	+	-	89	11
Kategori 3	+	-	+	82	18
Kategori 4	+	-	-	81	19
Kategori 5	-	+	+	91	9
Kategori 6	-	+	-	82	18
Kategori 7	-	-	+	85	15
Kategori 8	-	-	-	75	25

Kilde: LMO 2010

Note + angiver at variabelen er repræsenteret. – angiver at variabelen ikke er repræsenteret

Hvis tendensen fra tabel 12 og 13 sammenholdes med resultaterne fra fokusgruppeinterviewene, underbygges antagelsen om, at medlemskab af fagforening og a-kasse i en vis udstrækning påvirkes af en alderseffekt. Flere af interviewpersonerne fremhæver, at de tror, at deres behov for at være medlem af en fagforening ændres, når de bliver ældre. Om dette siger et HK medlem på 20 år følgende:

”Som ung tror jeg det er nemmere at klare sig end, hvis man er i midten af 40’erne. Vi har selvfølgelig en husleje, der skal betales, men vi sidder ikke i et hus med huslån eller billån og sådan nogle ting. Vi kan nemmere klare os, hvis vi ikke er medlem af en fagforening, end hvis man eks. har et lån”

Det er interessant, at der blandt interviewpersonerne er en bevidsthed om, at de på sigt, kan få nytten af et fagforeningsmedlemskab, og citatet understøtter antagelsen om, at ændringer i livsomstændigheder har betydning for beslutningen om at organisere sig.

Resultaterne fra fokusgruppeinterviewene peger desuden på, at de unge forholder sig meget rationelt til beslutningen om at blive medlem af en fagforening. En 20-årig uorganiseret PAU-elev siger følgende:

*”Jeg er slet ikke meldt ind – det skal jeg selvfølgelig på et tidspunkt,
men jeg ser det ikke som noget jeg har brug for lige nu”*

Interviewpersonen giver her udtryk for, at hun selvfølgelig skal meldes ind i en fagforening, men hun vurderer ikke, at det er nødvendigt på nuværende tidspunkt. Citaterne ovenfor viser, at de unge interviewpersoner finder fagforeninger relevante, men de anser ikke medlemskab for relevant, før de befinder sig i en situation, hvor de mener, at der er brug for den sikkerhed, et medlemskab af en fagforening og a-kasse giver.

Analysen ovenfor indikerer således, at livsomstændigheder i et vist omfang har indflydelse på beslutningen om at melde sig ind i en fagforening eller a-kasse, hvilket gælder for såvel de organiserede, uorganiserede og medlemmerne af de ideologisk alternative. De unges begrundelse for at være organiseret eller uorganiseret synes primært at være funderet i rationelle argumenter, der er i overensstemmelse med rationel choice teorien. (jf. afsnit 3.4.1)

7.2 Diskriminantanalyse af livsomstændigheder

Som det er anskueliggjort ovenfor synes livsomstændigheder at have indflydelse på beslutningen om faglig organisering, og det er derfor interessant at foretage en nærmere analyse af udvalgte livsomstændigheders indflydelse og forklaringskraft i forhold til, om lønmodtagerne er medlemmer af LO eller medlemmer af de alternative eller uorganiserede.

En måde at gøre det på er ved hjælp af en diskriminantanalyse, hvis formål blandt andet er at identificere, hvilke variable blandt en udvalgt gruppe, der er bedst til at diskriminere mellem to grupper - forstået på den måde, at én uafhængig variabel (i dette tilfælde LO-medlemmer overfor uorganiserede og medlemmer af ideologiske alternative) testes for variation i forhold til flere afhængige variable (livsomstændigheder). Metoden giver mulighed for at afgøre, om lønmodtagere organiseret i LO er signifikant forskellig fra uorganiserede og medlemmerne af de alternative, samt hvilke variable, der bedst diskriminerer mellem organiserede og uorganiserede. Diskriminantanalysen er velegnet til teoritestning, hvor man på forhånd

kender de mulige udfald. (Press, J. S. Wilson, S 1978:699) - med andre ord er det en velegnet metode til den hypotetisk-deduktive tilgang i dette speciale.

Hvis andre variable udover alder har betydning for valg eller fravalg af fagforeningsmedlemskab, vil denne analyse kunne afklare, hvilken betydning livsomstændighederne har samt i hvilken grad disse har betydning. Det skal bemærkes, at formålet med analysen udelukkende er at klassificere variable, der i aldersperspektivet antages at have betydning for valget af fagforening. I den forbindelse testes, hvorvidt der er væsentlige forskelle mellem medlemmer af LO og medlemmer af de ideologisk alternative og de uorganiserede lønmodtagere. Livsomstændigheders indflydelse på valg og fravalg af faglig organisering?

Diskriminantanalyse er foretaget med organisering som den afhængige variable - det vil sige lønmodtager, som er:

1. Medlem af et LO-forbund
2. Medlem af de ideologisk alternative organisationer eller uorganiseret.

De uafhængige variable, der repræsenterer livsomstændigheder er defineret som:

- Indkomst
- Alder
- Civilstatus

For at kontrollere om livsomstændigheder har betydning, er der i diskriminantanalysen tilføjet to kontrolvariable:

- Politisk holdning
- Uddannelse

Disse variable er udvalgt på baggrund af resultaterne fra andre undersøgelser præsenteret i kapitel 4, samt analysen af medlemssammensætningen i LO fra 1992 til 2010, da de har vist sig at have stor betydning for faglig organisering. De to kontrolvariable er tilføjet for at afgøre, i hvilken udstrækning livsomstændigheder har forklaringskraft.

Diskriminantanalysen indeholder 2117 respondenter, der alle falder indenfor den afhængige dikotome variable *organisering*. En forudsætning for analysen er, at der skal være en rimelig fordeling af respondenter i den afhængige variable. En tommelfingerregel er, at der som minimum skal være en fordeling på 90:10. Dette kriterium er opfyldt idet fordelingen mellem LO-medlemmer og alternative og uorganiserede er ca. 70:30. De uafhængige variable bør være intervalskaleret, men da diskriminantanalyse er relateret til regressionsanalysen, kan de uafhængige variable omkodes til enten dummy variable eller ordinalskaleret variable med mindst fem kategorier. I denne analyse er politisk holdning, uddannelse og civilstatus omkodet til ordinalskaleret variable med minimum fem kategorier. Der er en række variable, der i henhold til aldersperspektivet vil være relevante at inddrage i analysen, men af enten praktiske eller statistiske hensyn ikke er disse variable ikke medtaget. Det gælder blandt andet antallet af børn. Det har ikke været muligt at gennemføre en diskriminantanalyse, som indeholder variablen børn. Det skyldes at, hovedparten af respondenterne har et eller to børn, hvilket gør variablen meget venstreskæv. Denne forskydning har vist sig at have meget negativ indflydelse på diskriminantanalysens signifikansniveau. Flere af interviewpersonerne nævner, at det at have lån til bolig eller bil har betydning for beslutningen om fagforeningsmedlemskab. Informationer om lønmodtagernes boligforhold (leje kontra ejerbolig) er desværre ikke tilgængelige i LMO datasættet. De udvalgte variable vurderes imidlertid til på fyldestgørende vis at kunne forklare, om grundlæggende karakteristika ved den enkelte lønmodtager har betydning for, om de er organiseret eller ej.

Alle resultater i analysen er fundet signifikante - det gælder både for diskriminantfunktionen som helhed, og de enkelte uafhængige variables indflydelse på diskriminantfunktionen.

En væsentlig overvejelse i forbindelse med denne analyse er spørgsmålet om multikorrelation. De udvalgte variable må i et vist omfang formodes at være korrelerede. Eksempelvis er det en nærliggende tolkning, at der er en sammenhæng mellem alder og indkomst. Analysen har vist, at der i en vis udstrækning forekommer multikorrelation,

men ikke i så stort omfang, at det har afgørende betydning for analysens resultat. Det skal i den forbindelse bemærkes, at der i modelsøgningen er taget højde for, at de uafhængige variable alle har signifikant indflydelse på den afhængige variabel.

Diskriminantanalyse i SPSS producerer en række output tabeller (Se bilag B for samtlige output tabeller fra SPSS – diskriminantanalyse), og de mest relevante er præsenteret og analyseres nedenfor. *Første skridt i diskriminantanalysen* er at afgøre, om diskriminantfunktionen formår at diskriminere mellem LO-medlemmer og uorganiserede/medlemmer af ideologisk alternative organisationer, samt at bestemme signifikansniveauet for de udvalgte uafhængige variable.

Tabel 14 Gennemsnitlig diskriminantscore for den uafhængige variabel

	Diskriminantscore
LO	-,251
Ideologisk alternative og uorganiserede	,674

Unstandardized canonical discriminant functions evaluated at group means

Kilde: LMO 2010

I tabel 14 ovenfor ses gennemsnitsværdien for diskriminantfunktionen, der er et udtryk for, hvor godt funktion diskriminerer LO-medlemmer og medlemmer af de ideologisk alternative/uorganiserede. Det skal bemærkes, at gennemsnittet for LO-medlemmer er negativt, hvorimod gennemsnittet er positivt for medlemmer af ideologisk alternativ og uorganiserede. Det viser, at funktionen formår at skelne mellem LO-medlemmerne og de uorganiserede samt de alternative. Den væsentligste konklusion, der kan drages fra ovenstående tabel, er, at de fem udvalgte variable er forskellige for henholdsvis LO-medlemmer og uorganiserede og medlemmer af de alternative. At de to grupper er forskellige understreges desuden af at eigenvalue er forholdsvis høj (169), hvilket er et mål for, hvor velegnet funktionen er til at diskriminere mellem de afhængige variable.

Andet skridt i diskriminantanalysen er at afgøre, om LO-medlemmerne er signifikant forskellig fra de uorganiserede og medlemmerne af de alternative i forhold til de fem udvalgte variable. Ud fra tabel 14 ovenfor kan det konkluderes, at dette er tilfældet.

Andet skridt i analysen er at afgøre, hvor godt diskriminantfunktionen formår at adskille LO-medlemmerne fra de uorganiserede og medlemmerne af de alternative. Tabel 15 nedenfor viser klassifikationsresultatet for diskriminantanalysen, hvilket vil sige, hvor ofte diskriminantfunktionen på baggrund af de uafhængige variable korrekt klassificerer respondenterne som enten LO-medlemmer eller uorganiserede og medlemmer af de alternative. Tabellen sammenholder lønmodtagernes faktiske fagforeningsmedlemskab (Original group membership) med det forventede medlemskab, som diskriminantfunktionen beregner på baggrund af de udvalgte variable (Predicted group membership). Andelen af LO medlemmer, uorganiserede og medlemmerne af de alternative, der er klassificeret korrekt, er vist i de to procentsatser markeret i tabellen, og under tabel 15 ses den samlede andel af lønmodtagere, som er klassificeret korrekt. Klassifikationsresultatet betyder, at jo flere lønmodtagere, som er klassificeret korrekt, jo større betydning har de udvalgte variable for, hvor lønmodtagerne er organiseret. Hvis man ser på klassifikationsresultatet fra diskriminantanalysen er 69,4 pct. af lønmodtagerne samlet klassificeret korrekt. For LO-medlemmerne er 69 pct. klassificeret korrekt og succesraten for de uorganiserede og alternative er på 71 pct. altså to procentpoint højere end for LO-medlemmerne.

Tabel 15 Klassifikationsresultater for LO-medlemmer og uorganiserede og alternative i pct.

Original group membership	Predicted group membership		Total
	LO	Uorganiserede og alternative	
LO	69	31	100
Uorganiserede og alternative	29	71	100

69,4% of original grouped cases correctly classified.

Kilde: LMO 2010

I fortolkningen af klassifikationsresultatet skal formålet med diskriminantanalysen tages i betragtning. Formålet er at teste de teoretiske antagelser i aldersperspektivet, og det er i lyset her at resultaterne skal fortolkes. Det vil sige, hvis meget få respondenter er klassificeret korrekt, kan hypotesen om, at livsomstændigheder har betydning for fagligorganisering afvises, hvorimod hvis et stort antal lønmodtager klassificeres korrekt, kan hypotesen bekræftes.

Analysen viser, at de fem udvalgte variable samlet har indflydelse på, om respondenterne er organiseret under LO eller er uorganiseret eller medlem af de alternative. At 70 pct. af lønmodtagerne er klassificeret korrekt, skal ikke tolkes som om, at livsomstændigheder forklarer 70 pct. af respondenternes organisering. Det skal tages i betragtning, at succesraten ved fuldstændig tilfældig klassificering må formodes at være omkring 50 pct.. Klassifikationsresultatet i tabel 15 viser, at livsomstændigheder i en vis udstrækning har indflydelse på organiseringsgraden, men det fremgår ikke af tabellen, hvilke livsomstændigheder, der medvirker til at klassificering af casene korrekt.

Tredje skridt i diskriminantanalysen er at afgøre, hvilke af de fem udvalgte variable, som bidrager mest til at klassificere lønmodtagerne korrekt, og derfor har størst forklaringskraft i forhold til antagelsen i aldersperspektivet om, at livsomstændigheder har betydning for organiseringsgraden. I tabel 16 nedenfor er de fem uafhængige variable listet i forhold til, i hvor høj grad de bidrager til at diskriminere den afhængige variabel, og varierer værdierne fra -1 til +1, og størrelsen på værdien viser den enkelte variables forklaringskraft.

Tabel 16 Diskriminantanalyse - Structure Matrix

Variable	Function 1
Uddannelsesniveau	,724
Politisk holdning	,564
Alder	-,317
Indkomst	,283
Civilstatus	,173

Kilde: LMO 2010

Diskriminantanalyse viser, at respondenternes uddannelse og politiske holdning er særligt velegnet til at adskille LO-medlemmerne fra de uorganiserede og alternative. Det er således disse to kontrolvariable, der har den største indflydelse på diskriminantfunktionen. Da variablene uddannelsesniveau og politisk holdning begge er positivt korreleret, kan det på baggrund af diskriminantanalysen konkluderes, at højtudannede lønmodtagere har større sandsynlighed for at være organiseret i LO, hvorimod lavt uddannede lønmodtagere, har større sandsynlighed for at være uorganiseret eller medlem af de alternative. Lønmodtagernes politiske holdning er

ligeledes positivt korreleret med den afhængige variabel, hvilket betyder, at lønmodtagere, som er organiseret i LO-forbund oftest tilslutter sig partier til venstre for midten, hvorimod uorganiserede og medlemmer af de alternative oftest stemmer på partierne til højre for midten. At lønmodtagernes uddannelsesniveau og politiske holdning har betydning for, om de er organiseret i et LO-forbund eller vælger de alternative organisationer, er i overensstemmelse med resultaterne fra analysen af medlemsudviklingen foretaget i kapitel 6. Diskriminantanalysen giver imidlertid mulighed for at afgøre hvilke af de udvalgte variable, som har størst betydning for organiseringen og viser diskriminantanalysen, at særligt uddannelsesniveau og politisk holdning adskiller lønmodtagerne, som er organiseret i LO- forbund og lønmodtagere som er uorganiseret eller medlem af de alternative.

Disakriminantanalysen viser endvidere, at alder har betydning for, om respondenterne er organiseret, dog ikke i lige så stor grad som, hverken uddannelsesniveau eller politiskholdning. Alder er som den eneste af de fem variable negativt korreleret, hvilket betyder, at de yngre respondenter er mere tilbøjelige til at være uorganiseret eller medlem af de alternative. Denne konklusion er helt i tråd med resultaterne fra analysen i kapitel 6. Det faktum, at alder kun i mindre omfang bidrager til at diskriminere de uafhængige variabel understøtter antagelsen om, at livsomstændigheder har betydning for hvor respondenterne vælger at organisere sig.

Af de fem udvalgte uafhængige variable, er det civilstatus og indkomst, som har mindst forklaringskraft. I forhold til indkomst viser tabel 16, at sandsynligheden for lønmodtagerne er medlem af LO-forbund stiger, hvis lønmodtagerne har en høj indkomst. Denne tendens er i overensstemmelse med resultaterne fra andre undersøgelser, der har vist, at det er blandt de laveste indkomstgrupper, andelen af uorganiserede lønmodtagere er størst (Due og Madsen 2010:97). Den civils status – altså om respondenterne er hjemmeboende, bor alene eller er gift eller samlevende - medvirker kun i begrænset omfang til klassificerer respondenterne korrekt.

På baggrund af ovenstående analyse kan det konkluderes, at de udvalgte variable har indflydelse på organiseringsgraden blandt lønmodtagerne, men kan desuden medvirke til at bestemme, hvad der kendetegner lønmodtagere, som er medlem af LO og lønmodtagere, som er uorganiseret eller medlem af de alternative. Eksempelvis vil der være stor sandsynlighed for, at en ung lønmodtager som bor alene, er lavt uddannet og stemmer på et parti til højre for midten, vil vælge at være uorganiseret eller medlem af de alternative.

7.2.1 Diskriminantanalysens øvrige anvendelsesmuligheder

I ovenstående analyse er diskriminantanalyse anvendt til at bestemme, i hvilke omfang livsomstændigheder har indflydelse på den faglige organisering. Analysemetoden åbner en række andre anvendelsesmuligheder, og vil have stor anvendelighed for LO-forbundene i deres arbejde med rekruttering og fastholdelse af medlemmer. Ovenstående afsnit har bestemt hvilke og i hvor høj grad livsomstændigheder kan anvendes til at afgøre om lønmodtagere vælger medlemskab af LO eller de ideologisk alternative eller at være uorganiseret. De uafhængige variable har været snævert afgrænset til bestemte livsomstændigheder, da formålet overordnet er at afgøre, i hvilket omfang livsomstændigheder indvirker på den faglige organisering. Hvis disse variable udvides til at omfatte andre variable (eksempelvis overenskomstdækning, TR dækning og varigheden på medlemskabet), vil modellen kunne udvikles til, med forholdsvis stor præcision at forudsige sandsynligheden for, at personer vælger at være uorganiseret eller vælger de ideologisk alternative organisationer. Det vil således være muligt via en veludviklet diskriminantfunktion at kategorisere medlemmer i forhold til, om de forventes, at forblive loyale LO-medlemmer eller om de forventes at skifte til de ideologisk alternative eller være uorganiseret. En sådan kategorisering er relevant, fordi den åbner mulighed for en mere målrettet indsats over for medlemmerne, som estimeres til at være i risiko for udmeldelse. En mere målrettet indsats vil igen betyde, at ressourcer til fastholdelse af medlemmer kan prioriteres og anvendes mere målrettet. Samlet vil en mere målrettet og velprioriteret indsats formodes at have en positiv effekt på andelen af medlemmer som fastholdes.

7.3 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analysen kan den første hypotese: *Unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en alderseffekt* til dels bekræftes. Alderseffekten kan ikke alene forklare, hvorfor unge i større grad end ældre fravælger medlemskab af LO-forbundene.

Analysen af sammenhængen mellem livsomstændigheder og organiseringsgraden viser, at livsomstændigheder har indflydelse på, om lønmodtagerne vælger at organisere sig. Resultaterne fra de to fokusgruppeinterviews underbygger dette, således at de unge vælger fagforening og a-kasse til, når omstændighederne i deres liv ændres og der opnås større nytteværdi ved medlemskabet.

Diskriminantanalysen har således dokumenteret, at livsomstændigheder i en vis udstrækning indflydelse på, om lønmodtagerne er medlem af et LO-forbund eller er medlem af de ideologisk alternative eller er uorganiseret, men livsomstændigheder kan ikke alene forklare, hvorfor færre unge vælger at være medlem af LO-forbundene. Dette understreges af, at de udvalgte kontrolvariable uddannelse og politisk holdning i højere grad end livsomstændigheder er medvirkende til at diskriminere mellem LO-medlemmer og lønmodtagere, som er medlem af de alternative eller er uorganiserede.

På trods af at de udvalgte livsomstændigheder kun har begrænset forklaringskraft, bidrager analysen i dette kapitel med en forståelse af at man skal være varsom med at betragte 'de unge' som en homogen gruppe.

At livsomstændigheder ikke alene kan forklare, hvorfor medlemmerne vælger at organisere sig, er i god overensstemmelse med specialets teoretiske udgangspunkt. Her fremgår det netop, at medlemskabet ikke alene er et rationelt nyttemaksimerende valg, men at der er andre tendenser af mere sociologisk karakter på spil (jf. afsnit 3.4.2 Sociale normer og organisering af lønmodtagere).

Kapitel 8 – Generationsperspektivet og individualisering

Nærværende kapitel beskæftiger sig med hypotese to, at *unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en generationseffekt*, samt hypotese tre, at *øget individualisering og ændringer i sociale normer bevirker, at unge i større grad end ældre fravælger fagforeningsmedlemskabet*.

Udgangspunktet i generationsperspektivet er, som tidligere beskrevet, at holdninger er stabile igennem livet, og det er generationsbestemte holdningsforskelle, der bevirker at unge LO-medlemmer er vanskelige at organisere. Analysen af generationseffekten foretages ved, at sammenligne LO-medlemmernes holdninger i årene 1992, 2002 og 2010. Data til denne analyse stammer fra APL undersøgelserne i 1992 og 2002 samt LMO'en fra 2010. Datagrundlag giver desuden mulighed for at besvarehypotese tre, at øget individualisering og ændringer i sociale normer bevirker, at unge i større grad end ældre fravælger fagforeningsmedlemskab.

8.1 Er fagforeninger nødvendige?

Fagbevægelsen har spillet en afgørende rolle i forhold til at udvikle lønmodtagernes arbejdsforhold i en positiv retning. Den etablerede fagbevægelse har eksempelvis medvirket til at udvikle arbejdsmarkedspensioner, uddannelsesrettigheder, løn under barsel og forældreorlov. (Due og Madsen 2020:59) Disse forskellige tiltag, der alle må siges at være fordelagtige for lønmodtagerne, har imidlertid mindre betydning, hvis lønmodtagerne ikke oplever, at fagbevægelsen er nødvendig for varetagelsen af lønmodtagernes interesser. Dette spørgsmål er præsenteret i tabel 16 nedenfor, hvor LO-medlemmernes svar kan ses i årene 1992, 2002 og 2010.

Tabel 17 Er du enig eller uenig i følgende udsagn – Fagforeninger er nødvendige for varetagelsen af lønmodtagernes interesser?

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	N
LMO 2010						
LO	51	33	12	1	1	1762
Ideologisk alternative	20	38	24	12	4	428
Uorganiseret	17	37	23	12	8	1121
APL 2002						
LO	45	29	15	8	3	866
APL 1992						
LO	65	22	9	2	2	3231

Kilde: LMO 2010, APL 1992 og 2002

Note: Procenten summer i visse tilfælde ikke til 100, det skyldes svarkategorien "ved ikke" er undladt fra tabellen

Den overordnede tendens fra 1992 frem til 2010 er, at hovedparten af lønmodtagerne er helt enige eller enige i udsagnet "fagforeninger er nødvendige for varetagelsen af lønmodtagernes interesser". I 1992 var 87 pct. helt enige eller enig i udsagnet, hvor i mod kun 74 pct. svarede helt enig eller enig i 2002. Resultaterne fra viser overraskende en stigning fra 2002 til 2010, i andelen af lønmodtagere, som synes fagforeninger er nødvendige for varetagelsen af lønmodtagernes interesser. Den umiddelbare tolkning af dette resultat, kan være, at lønmodtagere som ikke finder fagforeninger nødvendig, har valgt at være uorganiseret eller medlem af de alternative organisationer.

Hvis man i stedet kaster et blik på de aktuelle data fra 2010, som ligeledes fremgår af tabel 17, ses de uorganiserede og medlemmerne af de ideologisk alternatives holdning til, om fagforeninger er nødvendige for varetagelsen af lønmodtagernes interesser, er det tydeligt, at disse to grupper i mindre udstrækning finder fagbevægelsen nødvendig. En stor andel af de medlemmer, som har forladt netop LO, er gået til de ideologisk alternative eller har valgt at stå helt uden for de faglige organisationer. Det er derfor rimeligt at antage, at en del af den positive udvikling fra 2002 kan tilskrives, at medlemmerne, som i mindre udstrækning mener at fagbevægelsen er nødvendig for varetagelsen af lønmodtagernes interesser, ikke længere er medlemmer af LO. Det skal dog bemærkes, at denne konklusion skal tages med et vist forbehold, da det ikke er muligt at dokumentere udviklingen blandt samtlige lønmodtagere på arbejdsmarkedet i perioden 1992 til 2010.

Tabel 18 nedenfor tages igen afsæt i spørgsmålet ”Er du enig eller uenig i følgende udsagn – fagforeninger er nødvendige for at varetage lønmodtagernes interesser” fordelt på alder. Netop aldersvariablen er interessant, da den er afgørende for at bestemme en eventuel generationseffekt. Det skal endnu en gang understreges, at der ikke er tale om en panelundersøgelse – det er altså ikke samme gruppe respondenter, som indgår i de tre undersøgelsespunkter, men der er tale om en tværsnitsundersøgelse. Metodisk vurderes dette ikke som noget væsentligt problem, da både APL undersøgelserne fra 1992 og 2002 samt LMO’en fra 2010 indeholder tilstrækkeligt antal respondenter til at være repræsentativ for LO-medlemmerne som helhed.

Tabel 18 Er du enig eller uenig i følgende udsagn – Fagforeninger er nødvendige for varetagelsen af lønmodtagernes interesser?

	Helt enig			Enig			Hverken enig eller uenig			Uenig			Helt uenig		
Årstal	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10
Alder															
Op til 25	52	30	52	31	31	38	14	20	9	2	11	0	1	9	0
26 – 30	57	35	46	30	33	34	8	18	13	3	12	0	2	2	2
31 – 40	62	39	36	23	30	34	10	16	21	3	11	2	2	5	2
41 – 50	70	47	45	17	30	36	9	13	15	2	7	2	2	3	1
51 – 60	80	56	59	12	25	30	6	14	9	0	4	1	1	1	1
61 -	81	55	53	19	35	39	0	10	8	0	0	1	0	0	0
I alt	65	45	51	22	29	34	9	15	12	2	8	1	2	3	1

Kilde: LMO 2010, APL 1992 og 2002

Note: Procenten summer i visse tilfælde ikke til 100, det skyldes svarkategorien ”ved ikke” er undladt fra tabellen

I forhold til generationsperspektivet, hvor holdninger betragtes som forholdsvis stabile over tid, vil en eventuel generationseffekt, komme til udtryk som en diagonal holdningsforskydning fra øverst høje hjørne mod nederst venstre hjørne i de fem svarkategorier. Den diagonale bevægelse skyldes, at respondenternes alder naturligvis ændres over tid og derfor vil bevæge sig i en alderskategori op for hvert enkelt undersøgelsesår. I 1992 og 2002 var klart flere ældre medlemmer helt enig i udsagnet - en tendens, der er væsentligt mindre udtalt for undersøgelsesåret 2010. Det er vanskeligt ud fra tabel 18 at se en tydelig generationseffekt. Tabellen indeholder dog en række interessante holdningsforskydninger. For det første er de to aldersgrupper 41 til 50 år og

51 til 60 år interessante. I 1992 svarede mellem 70 og 80 pct., at de var meget enige. Ti år senere, hvor respondenterne vil falde inden for alderskategorierne 51 - 60 år og over 61 år, er andelen, der svarer meget enig, faldet til lidt over 50 pct. og stabiliserer sig efterfølgende i år 2010. Gruppen af lønmodtagere over 41 år synes altså ikke siden 1992 at have haft en stabil holdning til spørgsmålet om hvorvidt fagforeninger er nødvendige. En anden interessant tendens ses i forhold til de yngre LO-medlemmer. Medlemmerne, der i 1992 var op til 25 år eller mellem 26 og 30 år, og har svaret enig, synes at have en forholdsvis stabil holdning til spørgsmålet. Det samme gør sig gældende for gruppen af 26 til 30-årige, der dog i 2010 har en stigning på 6 procentpoint.

LO-medlemmernes holdning til, om fagforeninger er nødvendige for at varetage lønmodtagernes interesser synes at være blevet mere homogen fra 1992 og frem til 2010. De største skred i holdninger til dette spørgsmål ses fra 1992 til 2002 blandt de ældre LO-medlemmer. De unge LO-medlemmers holdninger synes at være mere stabile med en tendens til i større omfang at være meget enig og enig i 2010. Der synes på den ene side, at kunne spores en generationseffekt, men det er primært blandt de ældre lønmodtagere holdningerne er stabile.

8.2 Skal solidariteten udbredes?

Fagforeningerne under LO repræsenterer en meget bred vifte af fag og uddannelser, og der har traditionelt været stærke kollektive værdier med vægt på sammenhold og solidaritet (Due og Madsen 2010:157) En del af forklaringen på de faldende organisationsprocenter blandt unge LO-medlemmer kan være, at de traditionelle værdier i LO udviskes, og dermed forsvinder et bærende element i årsagen til at organisere sig i en fagforening. I tabel 19 ses LO-medlemmernes svar på spørgsmålet; "Er du enig i følgende udsagn – Solidaritet skal udbredes; lønmodtagerne skal stå sammen" i årene 1992, 2002 og 2010.

Tabel 19 - Er du enig eller uenig i følgende udsagn – Solidaritet skal udbredes; lønmodtagerne skal stå sammen

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig	N
LMO 2010						
LO	46	35	15	2	0	1759
Uorganiseret	15	29	36	10	5	1121
Ideologisk alternative	11	31	41	6	4	428
APL 2002						
LO	32	29	31	6	3	946
APL 1992						
LO	46	26	23	4	2	3153

Kilde: APL 1992, 2002 og LMO 2010

Af tabel 19 ovenfor kan det ses, at lønmodtagerne i 2010 i større grad angiver, at de er helt enige eller enige i udsagnet "Solidaritet skal udbredes; lønmodtagerne skal stå sammen". Ses svarkategorierne helt enig og enig samlet svarer hele 81 pct. i 2010 indenfor disse to kategorier, hvorimod kun 74 pct. svarede indenfor disse kategorier tilbage i 1992. Det må siges at være meget bemærkelsesværdigt, at der kan spores en stigning i andelen af lønmodtagere, der vægter solidaritet højt, da en generel antagelse er, at lønmodtagerne vægter solidaritet mindre (Due og Madsen 2010:42). Stigningen kan muligvis forklares ved den økonomiske krise, der muligvis kan bevirke, at sammenhold og solidaritet vægtes højere. Hvis LO-medlemmernes svar sammenlignes, med lønmodtagere som er uorganiseret eller medlem af de alternative, er det tydeligt at solidaritet og sammenhold har større betydning for LO-medlemmerne.

I tabel 20 nedenfor er spørgsmålet ”Er du enig eller uenig i følgende udsagn – Solidaritet skal udbredes; lønmodtagere skal stå sammen” fordelt på alder, med det formål at analysere en eventuel alderseffekt.

Tabel 20 - Er du enig eller uenig i følgende udsagn – Solidaritet skal udbredes; lønmodtagerne skal stå sammen

	Helt enig			Enig			Hverken enig eller uenig			Uenig			Helt uenig		
Årstal	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10	92	02	10
Alder															
Op til 25	29	20	29	28	28	49	34	42	19	6	6	3	3	4	0
26 – 30	36	17	40	30	35	45	27	32	12	5	13	3	2	4	0
31 – 40	42	22	34	28	29	37	24	37	24	5	10	4	1	3	1
41 – 50	55	37	40	23	28	36	18	29	21	2	3	3	2	3	1
51 – 60	65	45	53	19	27	35	14	24	10	1	3	2	1	1	0
Over 61	60	46	57	31	23	28	9	18	15	0	9	1	0	5	0
I alt	46	32	46	26	29	35	23	31	15	4	6	2	2	3	0

Kilde: LMO 2010, APL 1992 og 2002
N:1756

LO-medlemmernes svar i tabel 20 må igen siges at være meget overraskende, da solidariteten ikke synes at være blevet mindre udbredt siden 1992 blandt de unge LO-medlemmer. De unge LO-medlemmer beskrives ofte som individualiserede, og en konsekvens her af er af solidaritet har mindre betydning. Tabellen viser imidlertid, at de unge siden 1992 i større omfang vægter solidaritet højt. Hvis holdningen solidaritet var knyttet til en generationseffekt, vil der kunne spores en vis stabilitet over tid. Ser man eksempelvis på de 41 til 50-årige der har svaret helt enig i 1992, varierede svarene med omkring 10 procentpoint fra 1992 til 2010. Dette kan tolkes som om, generationseffekten i en vis udstrækning kommer til udtryk. Ser man derimod på de helt unge, der har svaret helt enig i 1992, ses der væsentligt større udsving i besvarelserne. Konklusionen på baggrund af spørgsmålet om solidaritet er, at der blandt de ældre LO-medlemmer er en vis stabilitet i besvarelserne – der forekommer således en generationseffekt.

I forhold til de yngre LO-medlemmer er billedet noget mere uklart. Her forekommer der væsentligt større udsving i besvarelserne og de unge angiver i stor udstrækning solidaritet og sammenhold som væsentlige, men samtidigt giver de unge udtryk for at der er forskel på holdningen mellem yngre og ældre LO-medlemmer. Dette kan tolkes, som om de unges valg af fagforening i større udstrækning afhænger af en alderseffekt og

er mere rationelt funderet. Resultaterne fra fokusgruppeinterviewene understøtter denne antagelse. Et 22-årigt FOA medlem siger eksempelvis:

”Jeg tror de unge gør det for pengenes skyld, ældre gør det måske for moralen og de skal fandme have deres ret. De tænker mere bagved, og de unge skal bare have nogle penge – sådan føler jeg det i hvert fald”

Ovenstående citat understreger ganske godt nogle af pointerne fra de forudgående analyser. Meget tyder på, at de unge vurderer fagforeningsmedlemskabet ud fra en økonomisk kalkule, uden dog at tage afstand fra de solidaritets begrebet. De ældre LO-medlemmer vurderer solidaritet og sammenhold blandt lønmodtagerne højere end de unge, men angiver i stadig mindre udstrækning, at fagbevægelsen er nødvendig for at varetage lønmodtagernes interesser.

En anden mulig forklaring kan være, at der ikke er den samme forståelse af begrebet solidaritet mellem unge og ældre LO-medlemmer. Det er muligt, at de unge opfatter sig selv som solidariske, men det er ikke givet, at denne opfattelse er i overensstemmelse med den solidaritetsforståelse, der hersker blandt de ældre LO-medlemmer. Hvis denne antagelse sammenholdes med resultaterne fra de to fokusgruppeinterviewene, er det interessant, at ingen af interviewpersonerne synes at have særligt fokus på hverken solidaritet eller sammenhold blandt lønmodtagerne. Interviewpersonerne fremhæver derimod den individuelle sikkerhed fagforeninger kan levere, eksempelvis, hvis der opstår uenighed med en arbejdsgiver. Denne konklusion er i overensstemmelse med resultaterne fra blandt andet CASA (2006) jf. kapitel fire.

8.3 Årsagen til medlemskab af fagforening

Såvel de unge som ældre LO-medlemmer finder fagforeninger nødvendige, hvilket er dokumenteret i det foregående afsnit jf. tabel 19. Det er i forlængelse heraf interessant at foretage en nærmere analyse af, hvorfor lønmodtagerne vælger at blive medlem af en fagforening. I tabel 21 ses LO-medlemmernes svar på spørgsmålet: Hvorfor blev du medlem af en fagforening? Tabellen viser årsagen til fagforeningsmedlemskab blandt LO-medlemmerne.

Tabel 21 Årsag til medlemskab af fagforening. Spørgsmål: Hvorfor blev du medlem af en fagforening?

	Op til 25	26-30	31-40	41-50	51-60	61-	I alt	N
Fordi jeg synes at man bør være medlem af en fagforening	71	64	59	62	69	72	67	1177
For at være solidarisk med mine kollegaer	22	40	25	35	41	39	37	640
For at få mine egne interesser varetaget	29	40	46	43	38	35	39	692
For at kunne stå i en arbejdsløshedskasse	41	46	55	46	51	40	49	853
Fordi det er et krav på min arbejdsplads	4	13	22	26	21	24	21	367

Kilde: LMO 2010

Note: Procenterne summer til mere end 100, da spørgsmålet er multipelt.

Spørgsmålene i tabel 21 er desværre ikke direkte sammenlignelige med resultaterne fra APL undersøgelserne i 1992 og 2002. Årsagen hertil er, at svarkategorierne er skaleret forskelligt⁸. Det vurderes imidlertid, at konklusionerne fra APL undersøgelserne i 1992 og 2002, kan sammenlignes med LO-medlemmernes besvarelser i LMO'en 2010, da formuleringen af spørgsmålene i de tre undersøgelsesår er identisk.

Hvis man ser på fordelingen af respondenter, som har svaret, at man bør være medlem af en fagforening, viser resultaterne fra 1992 og 2002, at der ikke er stor variation mellem aldersgrupperne. Denne tendens går igen i resultaterne fra LMO'en, med undtagelse af aldersgruppen op til 25 år, hvor hele 71 pct., har angivet, at man bør være medlem af en fagforening. På baggrund af tabel 21, kan det endvidere konkluderes, at LO-

⁸ I APL undersøgelserne fra 1992 og 2002, skulle respondenterne vurdere, de enkelte svar muligheder på følgende skala. Helt enig, delvis enig hverken enig eller uenig, delvis uenig og helt uenig. I LMO undersøgelsen var spørgsmålet multipelt, hvor respondenter skulle udvælge de svarmuligheder de fandt mest korrekte. Resultaterne fra de tre undersøgelsesår, skal derfor sammenlignes med et vist metodisk forbehold.

medlemmerne på tværs af aldersgrupperne svarer, at man bør være medlem af en fagforening.

Der er i kapitel 3 argumenteret for at de unge er blevet mere individualiseret, og de derfor fravælger at organisere sig i fagforeninger. I den forbindelse er det interessant at se på, hvor mange af medlemmerne, der angiver *solidaritet som årsagen til medlemskab af LO*. Begrundelsen solidaritet antages derfor at være et udtryk for graden af individualisering blandt LO-medlemmerne, og kan derfor medvirke til at besvare hypotese tre. I APL undersøgelserne er det fundet, at de ældre medlemmer i højere grad end de unge angiver solidaritet som årsag til medlemskab (LO 2005:74). Hvis man i den forbindelse ser på, hvordan medlemmernes svar fordeler sig i 2010, er det fortsat de ældste medlemmer som vægter solidaritet højest. Forskelle er dog ikke så udtalt, som det er tilfældet i undersøgelserne i 1992 og 2002. I det tilfælde, at der sker en stigende individualisering af LO-medlemmerne, vil det komme til udtryk ved, at egeninteresser i større omfang er en begrundelse for fagforeningsmedlemskab. Der synes således at være en tendens til, at medlemmernes holdninger er blevet mere homogen.

Omkring halvdelen af LO-medlemmerne angiver, at de er medlem af en fagforening *for at kunne stå i en a-kasse*. Der eksisterer formelt set ikke noget krav om, at lønmodtagerne skal være medlem af en fagforening for at kunne stå i en a-kasse. At en stor del af lønmodtagerne svarer, at det er en af medvirkende årsagerne til fagforeningsmedlemskab, kan formodentligt tilskrives gent-effekten, hvor lønmodtagerne ser fagforening og a-kasse som en samlet pakke, og at a-kasserne fungerer som rekrutteringskanal for nye medlemmer jf. afsnit 3.3.1. Resultaterne fra andre undersøgelser viser, at gent-effekten er aftagende (LO 2005, Due og Madsen 2006). Det er naturligvis problematisk for fagbevægelsen, at en vigtig rekrutteringskanal synes at være svækket. Tabel 21 viser imidlertid, at selvom gent-effekten er aftagende, synes der blandt lønmodtagerne i en vis udstrækning at være en opfattelse af fagforening og a-kasse som en samlet pakke.

Den sidste årsag til medlemskab, som fremgår af tabel 22 er *fordi det er et krav på min arbejdsplads*. Det skal bemærkes, at der efter ophævelsen af eksklusivaftalerne ikke

eksisterer noget formelt krav om medlemskab af faglige organisationer jf. afsnit 3.3.2. Tabellen viser, at kun en femtedel af lønmodtagerne angiver krav på arbejdspladsen som årsag. Der ses desuden en tendens til, at det særligt er de ældre lønmodtagere, som oplever, at det er et krav. Det skal bemærkes, at krav i denne forbindelse ikke nødvendigvis skal betragtes som formelle krav. Der kan også være tale om et normativt pres, der af den enkelte lønmodtager opfattes som et krav jf. afsnit 3.4.2. Det er her interessant, at flere ældre LO-medlemmer angiver årsagen til medlemskab, at det er et krav på deres arbejdsplads. Det kan i forhold til teorien om sociale normer tolkes som, om de ældre medlemmer i større grad end de yngre påvirkes af et normativt pres.

Medlemmerne i LO er blevet mere homogen i forhold til årsagen til medlemskab af en fagforening. En mulig forklaring kan være, at det store medlems tab LO-forbundene har haft, bevirker, at de lønmodtagere, som fortsat er organiseret under LO, i større grad deler de samme holdninger til, hvorfor man skal melde sig ind i en fagforening.

8.4 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analyse kan hypotese to, at *unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en generationseffekt* til dels bekræftes. I forhold til LO-medlemmernes holdning til, solidaritet og sammenhold blandt lønmodtagerne, ses en vis stabilitet i de ældre LO-medlemmers holdning. Dette indikerer, at der er tale om en generationseffekt. Resultaterne fra de to fokusgruppeinterviews indikerer ligeledes, at generationseffekten kan forklare, hvorfor det er vanskeligt at organisere unge.

På andre områder er der sket holdningsforskydninger, som taler imod en generationseffekt. Eksempelvis er andelen af ældre LO-medlemmer, som finder fagforeninger nødvendige faldet siden 1992. Der kan i analysen i kapitel otte ikke dokumenteres en tydelig generationseffekt i perioden fra 1992 til 2010. Holdningsforskydningerne har samlet medført, at LO-medlemmerne er blevet mere homogene i deres holdning til fagforeninger nødvendighed og solidaritet, hvilket kan være et udtryk for at medlemmerne der mener at fagforeninger ikke er nødvendige eller at solidaritet ikke skal udbredes allerede har meldt sig ud af LO.

Analysen af generationsperspektivet viser, at der ikke forekommer en entydig generationseffekt, men der kan stadig ses væsentlige forskelle mellem yngre og ældre LO-medlemmers holdninger til fagbevægelsen. Dette fund leder hen til hypotese tre, at *øget individualisering og ændringer i sociale normer bevirker, at unge i større grad end ældre fravælger fagforeningsmedlemskabet*. Denne hypotese kan til dels bekræftes, men resultaterne er lang fra entydige. På den ene side har den statistiske analyse vist, at de unge siden 1992 finder solidaritet og sammenhold blandt lønmodtagerne vigtigt, og årsagen til at blive medlem af en fagforening er ikke knyttet til individuelle årsager. På den anden side viser andre undersøgelser og de to fokusgruppeinterviews, at de unge i høj grad fokuserer på de individuelle ydelser som fagforeninger leverer, når de skal forklare, hvorfor fagbevægelsen er vigtig.

En væsentlig konklusion fra kapitel syv er, at de unge ikke er en homogen gruppe. Hvis man i den forbindelse ser på, holdning til solidaritet og sammenhold, blandt de uorganiserede og medlemmerne af de alternatives, er det tydeligt at uorganiserede såvel som medlemmer af de alternative kun i mindre udstrækning finder solidaritet væsentlig. Dette indikerer, at lønmodtagere som er individualiseret og har ændrede sociale normer vælger de alternative organisationer eller er uorganiseret, hvorimod lønmodtagere som slutter op om solidaritet og sammenhold vælger LO-forbundene.

Kapitel 9 – De unges kendskab til fagforeninger

Nærværende kapitel beskæftiger sig med den fjerde opstillede hypotese, nemlig at *de unge fravælger fagforeningsmedlemskab som et resultat af manglende kendskab til de faglige organisationer*. Analysen af de unges kendskab til fagbevægelsen foretages med udgangspunkt i de to fokusgruppeinterviews med unge organiserede og uorganiserede PAU-elever

9.1 Vanskeligt at skelne mellem fagforening og a-kasse

Af de to fokusgruppe interviews fremgår det, at en stor del af de unge har vanskeligt ved at skelne mellem fagforening og a-kasse, og det synes kun at være et begrænset kendskab til, hvilke opgaver fagforeninger og a-kasser varetager.

”Jeg synes når man læser deres reklamer og får deres foldere, så køre det hele lidt ind over hinanden, men kan ikke rigtig kende forskel på det. Hvis man bare sidder og læser det uden videre forklaring”

De øvrige interviewpersoner slutter op om denne udtalelse. På baggrund af de to fokusgruppeinterviews kan det konkluderes, at de unge har et begrænset kendskab til fagforeninger og a-kassers opgaver. En anden interviewperson fremhæver i denne forbindelse, at forvirring om fagforeninger og a-kassers opgaver kan være en medvirkende faktor til, at de unge forbliver uorganiseret. Et medlem af FOA siger eksempelvis:

”Jeg var meget meget tæt på ikke at blive meldt ind, fordi jeg ikke kunne finde ud af hvad der var hvad”

Konsekvensen af, at de unge kun har begrænset kendskab til fagforeninger og a-kasser, er ifølge interviewpersonerne, at nogle unge ikke bliver meldt ind, fordi de ikke kan gennemskue, om de skal være medlem af fagforeningen, a-kasse eller begge dele. Citaterne ovenfor synes at pege på, at LO står over for en væsentlig kommunikationsopgave, der skal sikre, at de unge forstår, hvad fagbevægelsens rolle egentlig er. Dermed ikke sagt, at der på nuværende tidspunkt ikke laves et stort stykke

informationsarbejde i de enkelte LO-forbund, men de unge synes på trods af dette at have vanskeligt ved at forstå fagbevægelsens rolle, hvilket i sidste ende kan medføre at potentielle medlemmer ikke organiseres. Der kan i forlængelse af ovenstående argumenteres for, at de unges manglende kendskab bunder i en manglende interesse for fagbevægelsen. Det synes imidlertid ikke at være tilfældet. I de to fokusgruppeinterviews er interviewpersonerne blevet spurgt om: *Kunne I tænke sig at vide mere om fagforeninger?* Alle interviewpersoner, med undtagelse af én svarede, at de kunne tænke få mere viden om fagforeninger.

De to fokusgruppeinterviews indikerer, at de unge har et meget begrænset kendskab til både fagforeninger og a-kasser. Den manglende viden kan i sidste ende betyde at nogle unge fravælger medlemskabet, da de ikke kan gennemskue hvad det indeholder.

9.2 Fagforening som forsikring

Et andet væsentligt fund i de to fokusgruppeinterviews er, at de unge omtaler både fagforening og a-kasse som en forsikring. De væsentligste opgaver både fagforeninger og a-kasser varetager er ifølge de unge at sikre rimeligt indkomstniveau i tilfælde af ledighed og at yde bistand, hvis der opstår problemer med en arbejdsgiver. Medlemskabet synes for de unge at være et spørgsmål om sikkerhed ved ledighed eller konflikt med arbejdsgiveren, og i mindre grad spørgsmål om eksempelvis overenskomstforhandlinger. Det er sandsynligt, at denne forståelse af fagforeningers og a-kasses opgaver har konsekvens for, hvor de unge vælger at organisere sig. En væsentligste forskelle mellem de alternative fagforeninger og den etablerede fagbevægelse, er retten til at forhandle overenskomster. De unge synes imidlertid, ikke at betone overenskomstarbejdet i nævneværdig udstrækning.

De unges forståelse af fagforeninger som forsikringselskaber kommer til udtryk, når de unge bliver bedt om at nævne de fagforeninger, de kender. De unge nævner LO-forbund som 3F, TIB⁹, Metal og HK, samt alternative som Kristelig fagbevægelse og Det faglige hus. Udover ovennævnte forbund, var der en forbavsende stor del af de unge, der også

⁹ TIB er pr. 1. januar 2011 er fusioneret med 3F.

nævnte forsikringsselskaber som blandt andre Codan og Alka. At Alka nævnes som en fagforening kan skyldes, at Alka ejes af fagbevægelsen, og at forsikringstilbud fra Alka indgår som en del af de "pakker", der skal sælge fagforeningsmedlemskaber til de unge. Udover at flere af de unge ikke kan skelne mellem forsikringsselskaber og fagforeninger, kommer forsikringstankegangen også til udtryk, når de unge skal angive hvad de vægter, som en fagforenings vigtigste opgave. Et 22-årigt mandligt FOA medlem siger eksempelvis:

"Hjælpe hvis man kommer i problemer med en arbejdsgiver"

Et 23-årigt medlem af Det faglige hus siger:

"Som backup, hvis der skulle ske noget. Og så i forhold til at hjælpe med problemer med arbejdsgiver"

På baggrund af de to fokusgruppeinterviews kan det konkluderes, at de unge vægter fagforeningernes bistand ved eventuelle problemer med en arbejdsgiver højt, når de skal forklare en fagforenings vigtigste opgaver. Denne konklusion er i overensstemmelse med resultaterne fra andre undersøgelser. (bl.a. Ibsen og Epinion 2010; Ibsen 2009)

De unge synes primært at huske LO-forbundene, fordi venner eller familie er medlem heraf. De ideologisk alternative synes derimod at være i de unges bevidsthed på grund af de massive TV kampagner, som de alternative fagforeninger og a-kasser kører i de danske medier. En af de organiserede interviewpersoner sig:

***"Hvad er det den hedder, den der altid køre i reklamerne med Snorre?
Den der med ham der Marionetdukken - den reklame virker ikke, men
man kommer i tanke om den lige pludseligt"***

Interviewpersonen hentyder i ovenstående citat til en TV reklame for den tværfaglige a-kasse ASE. Samtlige interviewpersoner kan huske reklamen, men ingen kan huske, hvem der står bag. Citatet ovenfor understøtter konklusionen fra det foregående afsnit 9.1 – at de unge har vanskeligt ved at skelne mellem a-kasse og fagforening. Det skal i den forbindelse bemærkes, at det er forståeligt, at det er vanskeligt at afgøre, om ASE er en fagforening eller en a-kasse. Af ASE's egen hjemmeside fremgår det, at de er et billigt

alternativ til fagforeninger, og det er desuden muligt at få juridiskbistand ved at tegne et såkaldt "Job-tryghedsmedlemskab" (ase.dk). ASE leverer altså udover a-kassemedlemskabet en form for "ultra light fagforening", hvis ydelser matcher netop det, de unge fremhæver som væsentlige ydelser for en fagforening.

9.2.1 Familie og venners betydning for fagforeningsmedlemskab

Under fokusgruppeinterviewet med de organiserede FOA medlemmer fremgik det, at samtlige interviewpersoner var blevet meldt ind på opfordring af deres forældre. For de unge var beslutningen om at blive medlem af en fagforening tæt knyttet til, hvad forældrene rådede de unge til. Et 18-årigt FOA medlem siger blandt andet:

"Jeg tror der er mange unge som ikke ved noget om fagforeninger, jeg vidste ikke en skid om fagforeninger før min mor fortalte om det. Det var først der, jeg begyndte at tænke over det"

De unge, som var organiserede vidste alle, hvilke fagforening deres forældre er medlem af. De unge, som var uorganiserede eller medlemmer af de ideologisk alternative, var derimod ikke klar over om deres forældre var organiseret. Dette indikerer, at forældrene kan fungere som rekrutteringskanal for nye medlemmer. Hvis man i den forbindelse ser på, hvem LO-medlemmerne typisk taler med, når de har brug for råd om deres arbejdsliv, viser tabel 22, at familien har en vigtig rådgivende funktion særligt for de yngre medlemmer.

Tabel 22 Årsag til fagforeningsmedlemskab fordelt på alder. *Spørgsmål: Hvem taler du typisk med når du har brug for råd om dit arbejdsliv?*

	Op til 25	26-30	31-40	41-50	51-60	61-	I alt	N
Mine kollegaer	60	60	68	72	67	65	67	1141
Min familie	69	90	75	67	56	45	62	1057
Mine venner	37	57	58	40	26	17	35	589
Min Chef	21	26	20	28	27	34	27	456
Min fagforening	26	25	18	27	31	38	29	490

Kilde LMO 2010

Resultaterne fra fokusgruppeinterviewene og LMO'en tyder på, at familien er vigtig for de unges beslutning om at blive medlem af en fagforening. Efter som færre unge bliver medlem af LO må det formodes, at denne rekrutteringskanal svækkes fremadrettet, da

de unge, når de selv vokser op ikke på samme vis vil tilskynde deres børn til at blive medlem af en fagforening.

9.3 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analyse kan hypotese fire at *de unge fravælger fagforeningsmedlemskab som et resultat af manglende kendskab til de faglige organisationer* bekræftes. Analysen indikere, at de unge har et begrænset kendskab til fagforeninger og a-kasser. Enkelte af interviewpersonerne fremhæver, at problemer med at forstå fagforeningen og a-kassens arbejdsopgaver, kan have indflydelse på om de unge bliver organiseret eller ej, hvilket bekræfter den fjerde hypotese.

De unge synes at have en forståelse af fagforening og a-kasse som et spørgsmål om forsikring, mod ledighed eller eventuelle uoverensstemmelser med en arbejdsgiver. Det er således de individuelle ydelser fagforeninger leverer, som de unge prioriterer, når de skal forklare, hvad en fagforenings vigtigste opgaver er. Analysen har endvidere vist, at familien synes at spille en vigtig rolle, når de unge vælger at organisere sig i en fagforening.

Kapitel 10 – Konklusion

I dette afsluttende kapitel besvares specialets problemformulering, som er: *Hvorfor fravælger unge i højere grad end ældre medlemskab af LO-forbundene i Danmark?* Problemformuleringen er besvaret via fire hypoteser, som hver især bidrager med relevante forklaringer på, hvorfor de unge fravælger medlemskab af LO-forbundene.

Indledningsvis kan det konkluderes, at der er sket store ændringer i LO's medlemssammensætning fra 1992 til 2010. De væsentligste ændringer er, at aldersgennemsnittet er steget, medlemmernes politiske tilhørsforhold har ændret sig, så flere medlemmer stemmer på partier til højre for midten, og endeligt synes en del af medlemstilbagegangen at skyldes, at de unge har uddannet sig ud af LO-området. Det kan derfor konkluderes, at en del af LO's medlemstilbagegang blandt unge kan forklares, via disse ændringer.

Analysen af fagforeningsmedlemskab i et aldersperspektiv (hypotese et: *unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en alderseffekt*) og den dertilhørende antagelse om, at livsomstændigheder har betydning for om, lønmodtagerne er organiseret eller ej, kan kun i mindre omfang bekræftes. Analysen viser at der i forhold til a-kasse medlemskab, kan ses en alderseffekt, således at lønmodtagere der har børn, er i beskæftigelse og er gift eller samlevende i større omfang er medlem af en a-kasse. Der i mod kan der ikke dokumenteres en sammenhæng mellem fagforeningsmedlemskab og livsomstændigheder. Diskriminantanalysen viser videre, at de udvalgte livsomstændigheder, som eksempelvis indkomst, civilstatus og alder kun har mindre betydning for organiseringsgraden sammenlignet variablene politisk holdning og uddannelsesniveau. Det vil sige, at lønmodtagernes som tilslutter sig partierne til venstre for midten eller er højt uddannede i større omfang vælger LO-forbundene. På trods af at aldersperspektivet kun i mindre udstrækning kan forklare, hvorfor unge i større grad end ældre fravælger medlemskab af LO, viser aldersperspektivet, at man skal være varsom med at opfatte unge som en homogengruppe, der udelukkende defineres på baggrund af deres biologiske alder, men forståelse af unges fravalg skal ses i sammenhæng med den livssituation de befinder sig i.

Analysen af generationsperspektivet (hypotese to: *unge fravælger fagbevægelsen som et resultat af en generationseffekt*) viser, at generationseffekten er tydeligst blandt de ældre lønmodtagere, særligt i forhold til solidaritet og sammenhold blandt lønmodtagerne. De ældre LO-medlemmers holdninger er mere stabile, men skift i såvel de unge og ældre medlemmers holdning til fagforeningers nødvendighed, solidaritet og sammenhold, har samlet bevirket at LO-medlemmerne samlet er blevet mere homogen i forhold disse områder. På trods af at LO-medlemmerne holdninger siden 1992 synes at være blevet mere homogene, peger analysen af de kvalitative data på, at de unge forholder mere nytteorienteret til fagbevægelsen end de ældre lønmodtagere.

Dette leder frem til hypotese tre, at *øget individualisering og ændringer i sociale normer* bevirker, at *unge i større grad end ældre fravælger fagforeningsmedlemskabet*. Det var forventningen inden analysen start, at de yngre LO-medlemmerne vil fremstå som individualiserede, men dette er ikke tilfældet. Der i den forbindelse en interessant forskel mellem LO-medlemmerne og lønmodtagere, som er uorganiserede eller medlemmer af de alternative. Lønmodtagerne under LO angiver i høj grad, at solidaritet og sammenhold er vigtigt, samt af fagforeninger er nødvendige. Lønmodtagere, som derimod er uorganiserede eller medlemmer af de alternative støtter i mindre grad op om disse holdninger. Dette tolkes som om, at lønmodtagere som er individualiserede eller har andre sociale normer end dem, som traditionelt er knyttet til LO, vælger de ideologisk alternative eller er uorganiseret. På flere områder synes der at være en dobbelthed i de unges holdning til fagbevægelsen, og der kan stilles spørgsmålstegn ved om fagforeningsmedlemskabet omhandler 1. maj eller først mig. På den ene siden fremhæver de unge, at solidaritet og sammenhold er vigtigere end de individuelle elementer i fagforeningsmedlemskabet, men når de unge skal forklare, hvad en fagforenings vigtigste opgaver er, er det de individuelle aspekter af fagforeningsmedlemskabet som fremhæves. En mulig forklaring her på kan være at der blandt de unge er en anden forståelse af solidaritetsbegrebet, end hos de ældre lønmodtagere.

Med udgangspunkt i hypotese fire, at *unge fravælger fagforeningsmedlemskab som et resultat af manglende kendskab til de faglige organisationer* kan det konkluderes at de unge har et

meget begrænset kendskab til de faglige organisationer, hvilket synes at have afgørende betydning for om de organiserer sig i en fagforening eller ej. Det manglende kendskab til fagbevægelsen, skal ses i samspil med familien, forstået på den måde at forældre der selv er organiseret, synes at overføre normen om fagforeningsmedlemskab til deres børn, og fungere på den måde som rekrutteringskanal for nye unge medlemmer.

Samlet har analysen vist, at der er en række omstændigheder der kan virke fordre og hæmmer på de unges medlemskab af LO-forbund. Et loyalt LO-medlem, vi være karakteriseret ved at have en mellem lang eller lang videregående uddannelse, stemme på partier til venstre for midten, have en høj indkomst, være gift eller samlevende, have kendskab til fagbevægelsens arbejde samt at være vokset op i et hjem, hvor forældrene var organiseret, og fagbevægelsen derfor var et samtaleemne. Hvis man omvendt ser på, hvad der karakteriseret lønmodtagerne som er uorganiseret eller medlem af de alternative, vil de typisk være ufaglærte, have en lav indkomst, stemme på partierne til højre for midten, have et begrænset kendskab til fagbevægelsens arbejde og være vokset op i et hjem, hvor forældrene var uorganiserede, og fagbevægelsen derfor ikke var et samtaleemne. Disse omstændigheder skal ses i samspil med såvel alders- og generationseffekter, og en mulig stigende individualisering blandt visse unge, og bidrager samlet med en forklaring på, hvorfor unge i højere grad end ældre fravælger medlemskab af LO-forbundene.

Litteraturliste

Andersen, T. M. (2006) Samfundsøkonomi. Århus.

Ase.dk

Bild, T. Caraker, E, Jørgensen, H, Lassen, M, Møberg, R. J. og Scheuer, S. Arbejdsliv og politik – et signalement af lønmodtagerne i det 21. Århundrede. Carma, Aalborg Univeritet.

Brace, N. Kemp, R. og Snelgar, R. (2003) SPSS for psychologists - a guide to data analysis using SPSS for Windows. 2. Edition. United Kingdom.

Bryman, A. (2007) Barriers to integrating quantitative and qualitative research. University of Leicester, UK.

Bryman, A. (2007). Barriers to integrating quantitative and qualitative research; I Journal of mixed methods research 2007, vol. 1

CASA (2006) Unges holdninger til a-kasser – en kvalitativ analyse. Center for Alternativ Samfundsanalyse. København.

Due, J. Madsen, J. S. Pihl, M.D. (2010) LO-dokumentation. Udvikling i den faglige organisering: årsager og konsekvenser for den danske model. København.

Due, J. og Madsen, J. S. (2006) Fra storkonflikt til barselsfond – den danske model under afvikling eller fornyelse. København.

Due, J. og Madsen, J. S. (2006) Det danske Gent-systems storhed – og fald. FAOS. København.

Due, J. og Madsen, J.S. (2009) Fagbevægelsens nedtur fortsætter. Analyse i Politiken 29. maj 2009. FAOS. København.

Frege, C. & Kelly, J (2004) Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Global Economy.

-
- Gundelach, P. Nørregård-Nielsen, E. (2006) Hvornår er man ung? Dansk Sociologi, 2006 CBS. København.
- HK (2009) Mundtlig beretning af forbundsformand Kim Simonsen. HK's 30. Ordinær kongres 7-10 november 2009.
- Ibsen og Epinion (2010) Lønmodtagerorganisering på det danske arbejdsmarked – metodenotat. København.
- Ibsen, F (2009) Nærings- og nydelsesmiddelarbejder forbund – Kortlægningsrapport. Carma, Aalborg Universitet.
- Ibsen, F (2010) Notat om Tillidsrepræsentanternes holdninger og erfaringer med rekruttering og fastholdelse af medlemmer. Carma, Aalborg Universitet.
- Ibsen, F (2010a) Medlemsudviklingen i HK og strategier for rekruttering og fastholdelse af medlemmer. Carma, Aalborg Universitet.
- Ibsen, F. (2010b) Tværfaglig kortlægningsrapport. Carma Aalborg Universitet.
- Ibsen, F. (2008) Fagbevægelsens fremtidige medlemsudvikling og rekrutterings- og fastholdelsesstrategier i udvalgte LO- forbund. Carma, Aalborg Universitet.
- Illeris, K. Katznelson, N. Nielsen, J. C. Simonsen, B. og Sørensen, U. N. (2009) Ungdomsliv – mellem individualisering og standardisering. Samfundslitteratur. Frederiksberg.
- Katznelson, N. (2004) Udsatte unge, aktivering og uddannelse. Dømt til individualisering. København
- Kvale, S. (2002) Interview - En Introduktion Til Det Kvalitative Forskningsinterview.
- Larsen, L. V. (2007) På tværs af samfundsvidenskab. København.
- LO: (2005) LO-dokumentation. Lønmodtagerne i tiåret 1992 – 2002. Konstant eller forandret? København.
- Morgan, D. L. (1997) Focus groups as qualitative research. Portland: SAGE Publication

-
- Nielsen, J. C. (2002) Ungdom, demokrati og fagbevægelsen – ny (arbejder)ungdom & demokratiske læreprocesser. RUC. Roskilde.
- Nielsen, J.C. & Sommer, F. M. (2000) Unge og fagbevægelsen. I Bykilde. Når unge udfordrer demokratiet – dokumentation og debat. RUC. Roskilde.
- Olsen, P. B. og Pedersen, K. (2003) Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog. Roskilde Universitetsforlag.
- Ploug, N. et al. (1992) A-kasserne og de ledige. Socialkommissionens Sekretaria. København.
- Press, J. S. Wilson, S (1978) Choosing between logistic regression and discriminant analysis. Journal of the American Statistical Association, Vol. 73, No. 364. (Dec., 1978), pp. 699-705.
- Riley, M. W. (1998) A life course approach: Autobiographical notes. I Giele, Z. G. og Elder, C. H. Methods of life course research. Qualitative and quantitative approaches.
- Scheuer, S (2001) Individualisme – kollektivisme paradokser i dansk arbejdsliv. Handelshøjskolen København.
- Scheuer, S. (1999) Motivation. Aktørmotiver i arbejdslivet. Handelshøjskolen. København.
- Scheuer, S. (2006) Klar svækkelse af den faglige organisering de sidste ti år i Danmark. RUC. Roskilde.
- Schnabel, C. (2003) Determinants of trade union membership. I Addison, J. T. og Schnabel, C. m.fl. International handbook of trade unions. Massachusetts, USA.
- Strøby Jensen, C. (2004) Faglig organisering under forandring – et komparativt perspektiv på faglig organiseringsgrader i Europa. I Tidsskrift for arbejdsliv 6 årg. Nr. 3.